

2013

Norsk medietidsskrifts overgang til digital publisering og open access (OA)

Utredning

Finansiert av NML og NFR

Innholdsfortegnelse

1	Sammenfatning	3
2	Innledning.....	4
2.1	Premisser	5
2.2	Om Norsk medietidsskrift.....	5
3	Hva betyr Open Access?	7
3.1	De ulike forretningsmodellene knyttet til OA	8
3.2	Fordeler og ulemper med OA og digital publisering	8
4	OA i internasjonal og nasjonal kontekst.....	9
4.1	Erfaringer fra Danmark.....	10
4.2	Norske forhold.....	11
4.3	Norsk open access politikk	11
4.4	Publiseringsfond i UH-sektoren.....	12
5	Ulike utgivere av OA-tidsskrifter	14
5.1	Universiteter og høyskoler	14
5.1.1	Eksempel: NTNU.....	14
5.1.2	Eksempel på tidsskrift utgitt gjennom HiOA: FORMakademisk	15
5.1.3	Fordeler og ulemper	15
5.2	Open Access-forlag.....	15
5.2.1	Co-Action Publishing.....	16
5.2.2	Eksempel på tidsskrift i Co Actions portefølje: Uniped	16
5.2.3	Fordeler og ulemper	17
5.3	Tradisjonelle forlag.....	17
5.3.1	Eksempel på et tradisjonelt forlag: Universitetsforlaget	17
5.3.2	Eksempel på OA-tidsskrift i Universitetsforlaget: Nordic Journal of Digital Literacy	17
5.3.3	Fordeler og ulemper.....	18
6	Forholdet mellom NMT og NML ved overgangen til OA.....	18
6.1	Resultater av spørreundersøkelse til NMLs medlemmer.....	18
6.2	Konklusjoner basert på undersøkelsen	20
7	Forskningsrådets forslag til finansieringsmodell.....	20
7.1	Konsekvenser for NMT og NML.....	21
7.1.1	Alternativ 1: Publisering gjennom et tradisjonelt forlag	23
7.1.2	Alternativ 2: Publisere gjennom et profesjonelt OA-forlag.....	24
7.1.3	Alternativ 3: Publisere gjennom UH-bibliotek.....	25
7.1.4	Alternativ 4: Publisere ved hjelp av innkjøpte tjenester	26
7.1.5	Noen foreløpig vurderinger.....	27
8	Alternative modeller	28
8.1	Videreføring av dagens modell.....	28
8.2	Modeller uten støtte fra Forskningsrådet.....	29
9	Vurderinger	30
10	Forslag	32
11	Takk	33

1 Sammenfatning

På generalforsamlingen i Norsk medieforskerlag(NML) høsten 2012 ble det vedtatt at norsk medietidsskrift (NMT) skal gå over fra papir til ren digital publisering, fortrinnsvis som et Open Access tidsskrift. Forskningsrådet er klar i sin politikk og varsler støtte til de tidsskriftene som velger å gå over til en Open Access modell. Stortingsmeldingen *Lange linjer – kunnskap gir muligheter* fra mars i år sier at all forskning som er helt eller delvis finansiert av staten skal være offentlig tilgjengelig.

Siden NMT er tidlig ute med å gå over fra papir til digital publisering er det er ikke veldig mange erfaringer å hente fra lignende foreningstidsskrifter. NMT og tidsskriftets eier, Norsk medieforskerlag (NML), blir på flere måter pionerer på et område som er i rask endring og da vil det være mange usikre faktorer. En av disse faktorene er knyttet til hva slags finansieringsmodell Forskningsrådet bestemmer seg for. Hva vil skje med foreningen, NML, hvis tidsskriftet blir åpent tilgjengelig for alle og man ikke lenger mottar tidsskriftet i postkassen som den kanskje mest attraktive medlemsfordelen? Er medieforskerne i Norge så tett bundet sammen som gruppe at vi fremdeles vil betale medlemsavgiften for å holde kontakten med andre medieforskere i landet, eller er vi en så sammensatt og fragmentert gruppe at det ikke lenger er liv laga for å opprettholde foreningen? Utvalgets spørreundersøkelse blant medlemmene viser oss at halvparten av de som svarer, ser for seg at det er svært sannsynlig at de fortsatt vil være medlemmer og betale medlemsavgift til tross for at tidsskriftet blir åpent tilgjengelig for alle.

Forskningsrådet har nylig utarbeidet et forslag til en mulig finansieringsmodell for HumSam-tidsskrifter. Denne modellen(NÅHST-modellen) er basert på at institusjonene og Forskningsrådet deler på å finansiere publiseringen.¹ Forskningsrådet vil bidra med 50 prosent og det resterende innbetales av forskningsbibliotekene som konsortiebidrag avregnet etter hvor mange forfatterbidrag institusjonens forskere publiserer i tidsskriftene.

I rapporten diskuterer vi fire ulike alternativer for NMT som et Open Access-tidsskrift, med utgangspunkt i Forskningsrådets foreløpige forslag til finansieringsmodell:

1. Med Universitetsforlaget som fortsatt utgiver
2. Med et rent Open Access-forlag som utgiver
3. Med et universitets- eller høyskolebibliotek som utgiver og stor redaksjonell egeninnsats
4. Med et universitets- eller høyskoleforlag som utgiver kombinert med kjøp av eksterne tjenester

Vi vurderer også andre alternativer, blant annet en videreføring av dagens modell der Forskningsrådet finansierer 50 prosent av kostnadene. Til tross for usikkerhetene rundt framtidig finansieringsmodell, støtteordninger fra Forskningsrådet, og framtiden til Norsk medieforskerlag, mener utvalget det er grunnlag for at NMT fra og med 2015 kan bli et rent digitalt OA-tidsskrift. Utvalget mener dette bør skje med et forlag som utgiver (alternativ 1 eller 2 over), og at NMLs generalforsamling må ta stilling til følgende forslag:

¹ NÅHST står for Nasjonale åpne humaniora og samfunnsvitenskapelige tidsskrift.

1. Forutsatt at NFR og U&H-sektoren kommer fram til en finansieringsmodell som sikrer at 'personlig forfatterbetaling' unngås, skal Norsk medietidsskrift fra og med nummer 1 2015 utgis som et digitalt OA-tidsskrift (Gull OA) på et profesjonelt forlag.
2. Styret i NML og redaksjonen i NMT får fullmakt til å forhandle med ulike forlag og jobbe videre med hvordan tidsskriftet skal utformes som et digitalt OA-tidsskrift.
3. Styret i NML utreder nærmere framtiden for NML når abonnement på NMT faller bort som et medlemsgode.

2 Innledning

Norsk medietidsskrift (NMT) skal fra og med 2015 gå over til ren digital publisering, fortrinnsvis som et Open Access (OA) tidsskrift. I den forbindelse ønsker tidsskriftets eier, Norsk medieforskerlag (NML), å få utredet ulike alternativer for hvordan dette kan gjøres. Sentralt i denne utredningen vil være de økonomiske konsekvensene for både tidsskriftet og Norsk medieforskerlag.

NMTs avtale med Universitetsforlaget løper ut 2014. Samtidig har Forskningsrådet varslet endringer i sin publiseringsstøtte-strategi, ut i fra et ønske om å motivere norske, vitenskapelige tidsskrifter og norsk forskning til å publisere OA. På den bakgrunn vedtok generalforsamlingen i Norsk medieforskerlag i oktober 2012 at NMT skal gå over til kun elektronisk publisering fra og med 2015. Generalforsamlingen vedtok også å være for OA og påla styret i NML å utrede løsninger som kunne ivareta tidsskriftets og foreningens interesser. Følgende to forslag ble vedtatt:

1. Styret foreslår å gå over til ren elektronisk publisering av NMT.
2. Styret foreslår også at NML arbeider for en overgang til Open Access-publisering for NMT, og at generalforsamlingen gir styret i samarbeid med redaksjonen i NMT i oppdrag å utrede publiseringsløsninger samt finansieringsmodeller for fortsatt faglig og økonomisk forsvarlig drift av tidsskriftet og NML. Forslaget legges frem på ny generalforsamling.

Styret i medieforskerlaget vedtok i desember 2012 å nedsette et utvalg med medlemmer fra NMTs redaksjon, medieforskerlagets styre, og evt. andre for å utrede overgangen til elektronisk publisering og OA-løsninger for NMT. Utvalget har hatt disse medlemmene:

- Steen Steensen (påtroppende redaktør i NMT og førsteamanuensis, Høgskolen i Oslo og Akershus)
- Paul Bjerke (leder i Norsk medieforskerlag og førsteamanuensis, Høgskolen i Volda)
- Hilde Kristin Dahlstrøm (styremedlem, Norsk medieforskerlag og høgskolelektor, Mediehøgskolen Gimlekollen) t.o.m april 2013
- Lin Prøitz (styremedlem, Norsk medieforskerlag og forsker ved Norsk barnebokinstitutt, Oslo) f.o.m april 2013
- Brita Ytre-Arne (redaksjonsmedlem, NMT og post.doc, Universitet i Bergen)
- Guri Hanem (styremedlem, Norsk medieforskerlag og stipendiat, NTNU)
- Terje Colbjørnsen (påtroppende redaksjonssekretær, NMT og stipendiat Universitet i Oslo)

Steen Steensen har ledet utvalgets arbeid. Guri Hanem har vært utvalgets lønnede sekretær.

Norsk medieforskerlag og Norges forskningsråd har finansiert arbeidet med utredningen.

Utvalget har avholdt fire møter i løpet av perioden. Alle ved Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA). Vi har invitert nøkkelpersoner innenfor OA på nasjonalt nivå for å innlede til diskusjon: daglig leder i Cristin, Katrine Weisteen Bjerde, seniorforsker i NIFU, Gunnar Sivertsen og Forskningsrådet, representert ved Johannes Løvhaug

Utredningen er basert på intervjuer med nøkkelpersoner i forlag, bibliotek, institusjoner, forskning og tidsskriftredaksjoner. Vi har henvendt oss til norske og enkelte internasjonale tidsskrifter som publiserer OA, og fått innsikt i finansieringsmodeller og tekniske løsninger. Som en del av grunnlaget for rapporten har vi gjennomført en spørreundersøkelse blant medlemmene i NML om holdninger til publisering i OA-tidsskrifter og forholdet til medieforskerlaget. Over halvparten av lagets medlemmer har svart, og det anser vi som et godt resultat.

Utredningens første del omfatter den internasjonale utviklingen når det gjelder OA-publisering innenfor humaniora og samfunnsvitenskap, og hvordan eksisterende, norske og internasjonale OA-tidsskrifter er finansiert og drevet, samt generelle betraktninger rundt OA-løsningene som ikke direkte er knyttet til Norsk medietidsskrift. Den andre delen (kapitlene 6-9) går spesifikt på forhold og løsninger knyttet til Norsk medietidsskrift.

2.1 Premisser

Utvalget skal skissere ulike løsninger for, og komme med en anbefaling om, framtidig publiseringsløsning for NMT, samt tidsskriftets og Norsk medieforskerlags økonomi. Fire premisser ligger fast:

1. Tidsskriftet skal også i framtiden eies av Norsk medieforskerlag.
2. Fra og med 2015 skal NMT kun publiseres digitalt, og som OA dersom det er økonomisk bærekraftig.
3. NMT skal fortsatt være et vitenskapelig, fagfellevurdert tidsskrift som publiserer norsk medievitenskapelig forskning av høy kvalitet.
4. Tidsskriftet skal kvalifisere til publiseringsstøtte fra Forskningsrådet.

Utredningen har konsentrert seg om det vi kaller fase 1 i prosessen mot ren digital publisering. Denne fasen omfatter finansieringsmodeller og konsekvenser for foreningen og tidsskriftet. I fase 2 kommer valg av publiseringsløsning. Det vil si hvilken teknisk løsning tidsskriftet skal bruke og hvem som skal være utgiver. Det er en avgjørelse som i stor grad skal fattes av redaksjonen i tidsskriftet og styret i medieforskerlaget etter at avgjørelsen om finansieringsmodell er tatt.

2.2 Om Norsk medietidsskrift

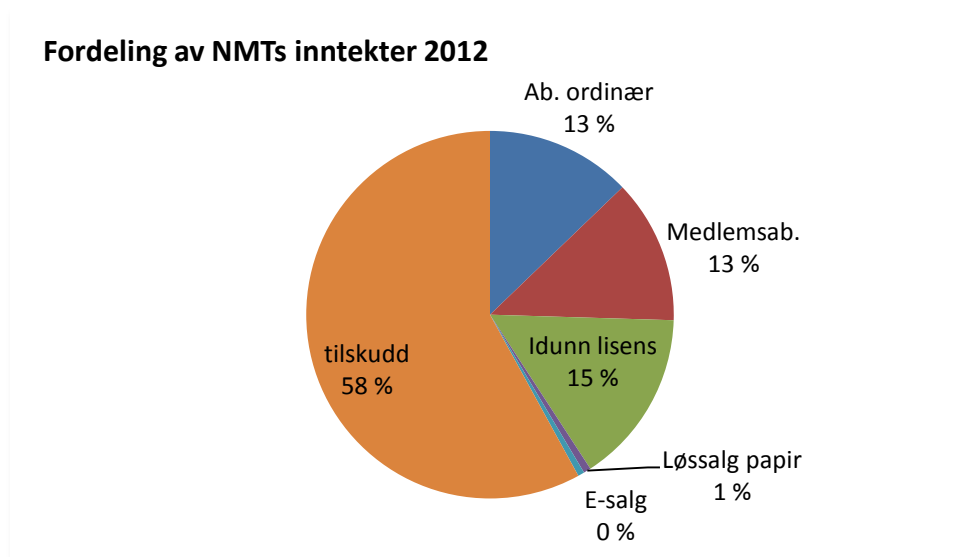
NMT er et vitenskapelig tidsskrift (nivå 1) som utkommer fire ganger i året. Tidsskriftet publiserer tre vitenskapelige, fagfellevurderte artikler per nummer og dermed 12 artikler per år.

Refusjonsprosenten har de siste årene ligget stabilt på 50. Tidsskriftet publiserer hovedsakelig på norsk. I tillegg til de vitenskapelige artiklene, publiserer tidsskriftet kommentarer, debattartikler, bokanmeldelser, ikke-fagfellevurderte rapporter og andre medievitenskapelig relaterte saker.

Tidsskriftet eies av Norsk medieforskerlag og gis i dag ut av Universitetsforlaget. I tillegg til de trykte utgavene, publiseres NMT elektronisk i Universitetsforlagets Idunn-base.

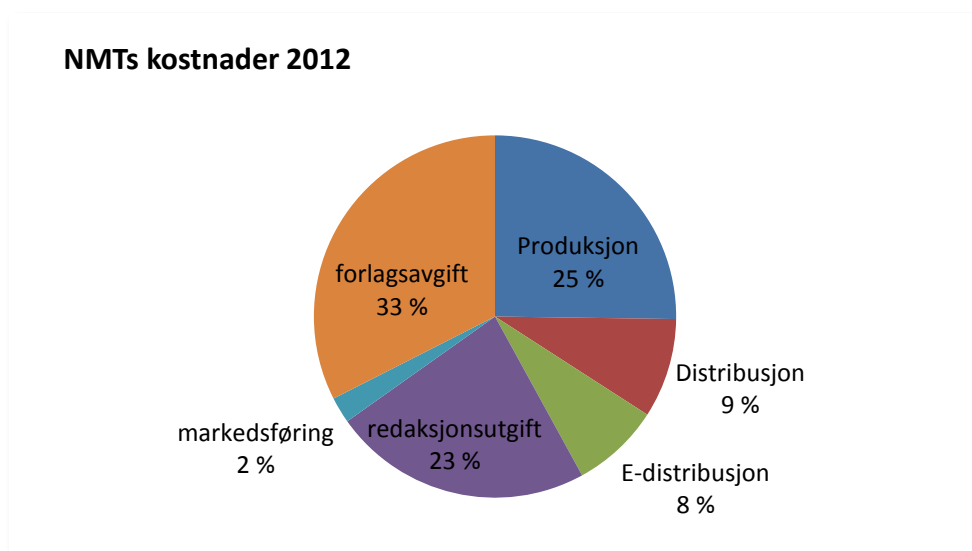
Tidsskriftet mottar publiseringsstøtte fra Forskningsrådet og Rådet for anvendt medieforskning (RAM), og finansieres ellers gjennom medlemsavgiften til Norsk medieforskerlag. Medlemmene av medieforskerlaget får abonnement på NMT ved å betale medlemsavgiften. Lagets og tidsskriftets økonomi er derfor tett sammenvevd.

I Figur 1 framgår fordelingen av tidsskriftets inntekter i siste regnskapsår, 2012. Tilskuddet fra Forskningsrådet og RAM utgjorde over halvparten av inntektene, til sammen 268 000 kroner. Lisenspenger fra Idunn var den nest største inntektsposten, ca. 71 000 kroner. Abonnement til medlemmer av NML utgjorde ca. 59 000 kroner, mens andre abonnementer (hovedsakelig fra universitets- og høyskolebibliotek) kom på omtrent samme sum.

Figur 1: NMTs inntekter i 2012

I Figur 2 er tidsskriftets utgifter samme år oppstilt. Avgiften til Universitetsforlaget var den største utgiften, 150 000 kroner. Produksjonsutgiftene (layout, trykking etc.) kom på ca. 116 000 kroner, mens redaksjonsutgiftene var på 107 000 kroner. Dette inkluderer 60 000 kroner til lønnet redaksjonssekretær, som fungerer som bindeledd mellom redaksjonen og forlaget. Alt annet redaksjonelt arbeid er ulønnet. Distribusjonskostnadene var på 41 000 kroner i 2012.

Figur 2: NMTs kostnader i 2012

NMT drives av en redaksjon på åtte medlemmer. Redaktør fram til og med nummer 2 2013 var Lars Nyre (professor, Universitetet i Bergen). Fra og med nummer 3 2013 er Steen Steensen (førsteamanuensis, Høgskolen i Oslo og Akershus) ny redaktør.

3 Hva betyr Open Access?

Open Access betyr at vitenskapelige publikasjoner gjøres fritt tilgjengelig på web. Begrepet er internasjonalt og ideen om OA er et resultat av ulike initiativ fra USA og EU for å stanse utviklingen mot en stadig sterkere konsentrasjon av multinasjonale tidsskriftforlag som begrenser adgangen til tidsskriftene ved høye lisensavgifter. Forståelsen av OA baserer seg på definisjonene i Budapest-, Bethesda- deklarasjonene. Slik ble det definert i The Budapest Open Access Initiative (Budapest deklarasjonen) i februar 2002:

There are many degrees and kinds of wider and easier access to [research] literature. By “open access” to this literature, we mean its free availability on the public internet, permitting any users to read, download, copy, distribute, print, search or link to the full text of these articles, crawl them for indexing, pass them as data to software, or use them for any lawful purpose, without financial, legal, or technical barriers other than those inseparable from gaining access to the internet itself. The only constraint on reproduction and distribution, and the only role for copyright in this domain, should be to give authors control over the integrity of their work and the right to be properly acknowledged and cited.²

Å publisere OA, eller med åpen tilgang, betyr at artiklene blir gjort gratis tilgjengelig for alle på nett. OA innebærer et skifte fra en betal-for-å lese («pay-to-use») til en betal-for-å skrive («pay-to-produce») modell. Det betyr at i stedet for at brukeren må betale for å få tilgang gjennom abonnement eller avgifter, er kostnadene nå flyttet over på den som produserer teksten. Det kan være enten forfatteren eller institusjonen forfatteren er tilknyttet, og målet er at alle med internett

² <http://www.budapestopenaccessinitiative.org/read>

skal ha åpen tilgang til forskningen som produseres. Artiklene blir dermed fritt tilgjengelig for alle og kan re-distribueres og gjenbrukes så lenge den er aktuell og siteres korrekt. Forfatteren beholder opphavsretten til publikasjonen, men kan gi brukerne tillatelse til å lese, laste ned, kopiere og distribuere, skrive ut, søke i eller lenke til fulltekst uten å kreve betaling.

Kriteriene for en akademisk publikasjon på nivå 1 og 2 i OA-tidsskrifter er de samme som for artikler i tradisjonelle papirtidsskrifter på tilsvarende nivå. OA-tidsskrifter setter krav til fagfelleevaluering, men på grunn av et økende antall OA-tidsskrifter har det også dukket opp en del useriøse aktører, og det setter et ekstra krav til forskeren og miljøet om å være bevisst hvor det publiseres. I januar 2009 var det over 3800, mens det i juni 2013 var registrert over 9500 tidsskrifter i samleportalen *The Directory of Open Access Journals* (DOAJ). I og med at teknologien har gjort det lettere å etablere nye tidsskrifter er det også mange som legges ned etter kort tid. Utfordringen for redaksjonene er å beholde inntekter som gjør det mulig å levere kvalitet på det redaksjonelle arbeidet over lang tid. Kostnader knyttet til distribusjon og trykking reduseres med ren digital publisering, men utgiftene til for eksempel språkvask, layout, korrektur og eventuelt en redaksjonssekretær vil være tilsvarende det et kommersielt forlag tar betalt ved publisering på papir.

3.1 De ulike forretningsmodellene knyttet til OA

OA-tidsskrifter benytter en omvendt forretningsmodell fra tradisjonelle tidsskrifter. Den tradisjonelle modellen for publisering i tidsskrifter er basert på at det er leseren som betaler kostnadene ved publiseringen gjennom for eksempel abonnement eller lisenser.

Det finnes tre hovedmodeller for OA-publisering: Gull, Grønn og Hybrid.

- *Gull OA*: forlag velger å la sine tidsskrifter være gratis tilgjengelig på Internett, og utgifter ved publisering dekkes av forfatter eller institusjon (universitet, høyskole e.l.). Finansieringen skjer ved at brukerne ikke lenger betaler for å lese artikler, for betalingen skjer ved starten av publikasjonsprosessen.
- *Grønn OA*: er åpne publiseringsarkiv hvor forfattere egenarkiverer sine forskningspublikasjoner på nett i åpne arkiver etter tillatelse fra forlaget, og som regel etter en ventetid. Finansieringen er en videreføring av dagens ordning der forskerne overdrar rettighetene til publikasjoner til forlagene.
- *Hybrid eller forsinket OA*: er en tredje modell hvor en del utgivere tilbyr forfatterne å kjøpe fri artikkelen, slik at den er fritt tilgjengelig i ellers tilgangsbegrensede tidsskrift. Hybridpublisering betyr at artikkelforfatterne kjøper en artikkel de har fått antatt i et abonnementstidsskrift fri, slik at artikkelen vil bli tilgjengelig også for ikke-abonnenter. Denne modellen regnes som den mest problematiske, ettersom man fort ender opp med å betale dobbelt til forlagene. Først betaler man for å få publisert artikkelen, men så må man likevel betale for abonnementet for å få tilgang til artikler som ikke er frikjøpt.

3.2 Fordeler og ulemper med OA og digital publisering

Fordelen med OA som digital publisering er for det første at artiklene blir fritt tilgjengelig for alle. Forskning som publiseres i OA-tidsskrifter er gratis og tilgjengelig for alle online. Det fører til stor synlighet som igjen øker bruken og nedlastingen av artikler. Forfatteren beholder dessuten opphavsrettighetene. Artikler som er publisert under Creative Commons Attribution Licence(CC-BY) kan gjenbrukes og redistribueres. CC-BY er den minst restriktive varianten av ulike lisenser for

opphavsrettigheter. Denne er mest åpen og anbefales blant annet av Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA).

Digital publisering gir også raskere publisering. Effektiv publiseringsløsning gjør det mulig å få ut forskningen raskt. Mulighetene for sitatsporing og inkludering i bibliografiske databaser er god. OA-tidsskrifter kan spores for «Impact-factor» (IF) og blir inkludert i bibliografiske databaser på samme måte som tradisjonelle tidsskrifter. IF viser til hvor ofte vitenskapelige bidrag blir sitert. Når artiklene er fritt tilgjengelig, øker også sannsynligheten for hyppigere sitering og bruk av forskningen. Forskningen blir også lettere tilgjengelig for lesere utenfor forskningsinstitusjonene.

Digital publisering gir også mulighet for å utvikle multimedialt innhold i tidsskriftet.

Men digital publisert OA kan også ha noen ulemper. Det eksisterer fremdeles holdninger om at man ved OA-publisering mister prestisje og annerkjennelse i forhold til å publisere i anerkjente tidsskrifter. En av grunnene til det er at OA-tidsskriftene gjerne er nye og ikke har opparbeidet seg den samme prestisjen som en del tradisjonelle tidsskrifter. Det er også få OA-tidsskrifter på nivå 2.

Det er også et prinsipielt problem med OA at det faktisk er noen som må betale for den frie tilgjengeligheten. Filosofien bygger på vitenskapens ideal om åpen deling og kritisk etterprøving av forskningsresultater, men spørsmålet er om det skal være leseren, forfatterne eller forskningsinstitusjonene som skal betale for den vitenskapelige publiseringen.

En annen ulempe er at tidsskriftet kan miste noe av sin funksjon som tidsskrift. Artiklene i et OA-tidsskrift vil leve mer selvstendige liv og ikke på samme måte inngå i en kontekst av andre artikler og annet stoff i en bestemt utgave av tidsskriftet. Dermed kan tidsskriftets identitet bli svekket.

For tidsskrifter som NMT vil det dessuten innebære utfordringer knyttet til eierens rolle ved en overgang til OA. Norsk medieforskerlag mister sin kanskje viktigste medlemsfordel, nemlig abonnementet på NMT. Dette kan bety en betydelig svekkelse av medlemsorganisasjonen og dermed av forskerfellesskapet.

4 OA i internasjonal og nasjonal kontekst

Internasjonalt kan utviklingen av OA i årene fra 1993-2009 deles inn i tre forskjellige faser. I pionerårene fra 1993-1999 var forretningsmodellen preget av enkle tekniske plattformer og det meste av arbeidet ble gjort på dugnad. I innovasjonsårene fra 2000 til 2004 var det sterk vekst i antall OA-tidsskrifter og forfatterbetalingsmodellen ble utviklet og tatt i bruk av det da nyetablerte OA-forlaget BioMedCentral. PLOS ble etablert og tradisjonelle forlag begynte å eksperimentere med hybridmodeller. I konsolideringsperioden fra 2005 til 2009 blir det publisert flere og flere artikler i OA-tidsskrifter. Det legges til rette for åpen tilgang gjennom Creative Commons lisenser, og det etableres infrastruktur for de som ønsker å utgi eller gjøre om tidsskriftet sitt til å bli OA.³ Med den foreslåtte NÅHST-modellen vil Forskningsrådet nå introdusere artikkelavgift/forfatterbetaling som finansieringsprinsipp innenfor norske HumSam tidsskrifter, men på en måte som ikke fører til noen særlig grad av merarbeid for forfatteren.

³ Laakso M, Welling P, Bukvova H, Nyman L, Björk B-C, m.fl. (2011) The Development of Open Access Journal Publishing from 1993 to 2009. *PLoS ONE* 6(6): e20961. doi:10.1371/journal.pone.002096

EU og Europakommisjonen har annonsert at all forskning finansiert gjennom rammeprogrammet for forskning og innovasjon 2014-2020, *Horizon 2020*, skal ha fri tilgang og legger med det et press på innføringen av OA for vitenskapelig publisering. Europakommisjonen har gått inn for at fra januar 2014 må alle vitenskapelige artikler lagres ved institusjonen umiddelbart etter publisering, eller når de blir antatt. Målet er at 60 prosent av europeisk-finansierte forskningsartikler skal være åpent tilgjengelig i 2016. Norge har i likhet med Spania og Danmark lignende rettingslinjer på plass allerede og det arbeides med påtrykk fra kommisjonen for å få til en ens politikk for hele EU (se 5.3). Også i Sverige har myndigheten sagt at fra og med 2014 vil Vetenskapsrådet kun støtte artikler som er publisert OA.

Det publiseres stadig mer på alle områder, men STM (Science, technology, medicine)-tidsskriftene har fremdeles en raskere publiseringsfrekvens enn HumSam (humaniora og samfunnsfag). Generelt er den størst innenfor STM-forskningen og juridiske fag. Medisin har størst publiseringsfrekvens, men det er endringer på gang også for HumSam. Det har tradisjonelt vært knyttet en viss prestisje til å publisere på papir og HumSam-forskningen har tradisjonelt formidlet forskning i bokformat og er å regne som pionerer på OA innenfor bokpublisering. Et argument for at HumSam forskning bør publisere OA, og med større frekvens, er at den er billigere enn mye STM-forskning og derfor kan tillate seg å eksperimentere mer. Generelt koster det også mer å publisere i STM-tidsskrifter. Prestisjetunge STM- tidsskrifter som det medisinske tidsskriftet *The Lancet* tar seg godt betalt for å publisere. Når forlagene har krevd høye abonnementer fra institusjoner og biblioteker har det igjen ført til at de har tjent store summer på tidsskriftene. Et eksempel på det er det nederlandske forlaget *Elsevier*, som blant annet utgir *The Lancet*, hadde i 2009 en fortjeneste på 693 millioner pund for å gi ut 1000 vitenskapelige tidsskrifter med tilsammen 200 000 vitenskapelige artikler.⁴ Denne utviklingen har ingen direkte parallell i norske forhold. Til tross for at Universitetsforlaget er det største tidsskriftforlaget i Norge er det ikke snakk om en lignende inntjening som de store internasjonale forlagene har.

I januar 2013 ble *Open Library of Humanities* (OLH) etablert etter modell fra *Public Library of Science* (PLOS), og deres flaggskip *PLOS ONE*. PLOS ONE er en forfatterbetalt OA -«megajournal» for STM-forskning. OLH ønsker å representere det samme innenfor HumSam-publisering som PLOS ONE gjør for STM-forskningen. Slike stortidsskrifter eller serier er ikke fagspesifikke og ligner mer på en database, men har fagfelle vurdering gjort av spesialister på feltet. I Norge er det per i dag ikke etablert slike stortidsskrifter, men det kan være aktuelt i løpet av noen år. *Nordic Journal of Social Research* (NJSR) er et eksempel på et stortidsskrift i nordisk sammenheng, hvor samfunnsforskere fra ulike land og institusjoner publiserer artikler med forskningstema som er relatert til nordiske forhold. Fordelen med etablering av stortidsskrift er at det blir robust gjennom å kunne lene seg på flere fagmiljøer, mens ulempen er at det kan svekke det enkelte fagmiljø og undergrave tidsskriftets organisatoriske funksjon.

4.1 Erfaringer fra Danmark

NML søsterorganisasjon i Danmark, SMID gikk i 2008 fra papir til OA med sitt tidsskrift *MedieKultur*. Lederen i organisasjonen, Stine Liv Johansen, forteller at de har mistet en del medlemmer, men hun mener at det ikke kan kobles direkte til digitaliseringen av *MedieKultur*. Overgangen til OA har

⁴ Kejser, Anette & Anette Lerche (2010) Danmark tager første skridt mod open access. *Bibliotekspresen* nr.14

primært vært en positiv historie for både foreningen og tidsskriftet. De har i dag 50 medlemmer, men til gjengjeld har de fått mange, mange flere lesere og hun sier at *MedieKultur*s artikler i meget høy grad blir brukt i undervisning og lignende. Det betyr at *MedieKultur* mottar mange flere copyright-midler enn tidligere og at de derfor har kunnet opprettholde en fornuftig økonomi for tidsskriftet. I Danmark fordeles vederlagsmidlene fra Copydan ved at det utbetales individuelt etter prinsippet 50/50 mellom utgiver og forfatter.⁵ Den registrerte nedgangen i medlemmer skyldes først og fremst opprydding i de gamle medlemslistene. Medlemmene av SMID betaler en medlemsavgift på 700 danske kroner. PhD-studenter, midlertidig ansatte og pensjonister betaler halv pris. Johansen mener også at kvaliteten på tidsskriftet har blitt bedre.

Det er verd å merke seg at *MedieKultur* publiserer artikler på engelsk i større grad enn NMT. *MedieKultur* utgis gjennom statsbiblioteket ved hjelp av publikasjonssystemet OJS og finansieres blant annet ved hjelp av medlemsabonnement og fondsmidler. De fikk oppstartsmidler fra det danske kulturministeriet når de gikk over fra papir til OA.

4.2 Norske forhold

Tidsskrifter som publiserer på norsk er avhengig av støtte, enten fra Forskningsrådet, medlemsabonnenter, institusjonene eller andre sponsorer. HumSam-forskning publiserer i stor grad på norsk og Forskningsrådet gir publiseringsstøtte for å opprettholde og videreutvikle sentrale nasjonale publiseringskanaler. Forskningsrådet krever at tidsskriftene de støtter må være på Universitets- og høyskolerådets liste over kanaler som er på nivå 1 eller 2. For å få rett til støtte må det også være kontraktsfestet at forfatteren kan lagre en versjon av artikkelen i åpne digitale arkiver. Universitetsforlaget eier og driver tidsskriftbasen Idunn. Biblioteker og andre abonnerer på Idunn, som gir tilgang til digitale versjoner av tidsskriftene i basen. Idunn er unik i nordisk sammenheng, men er pr. i dag ikke tilpasset OA.

Å publisere forskningsartikler på norsk har vært et politisk mål og tidsskriftene har blitt sett som viktige kulturbærere og identitetsskapere, men det gjør ikke forskningen like tilgjengelig internasjonalt selv om tidsskriftene blir OA. Dette kan løses ved å kreve at alle publiserte artikler har et sammendrag på engelsk eller som Tidsskrift for den norske lægeforening begynte med i 2012, å oversette alle artikler til engelsk. Artiklene skal være identiske og teller som én publikasjon, men øker tilgjengeligheten til forskningen betydelig.

Forholdene i Norge er heller ikke slik at forlagene tjener mye penger på vitenskapelige tidsskrifter. Det vil være i alles interesse å opprettholde en profesjonell forlagsvirksomhet, men det vil også kreve omstillinger i forlagsbransjen for å møte de nye utfordringene med OA.

4.3 Norsk open access politikk

I Stortingsmelding nr.30 (2008-2009) *Klima for forskning* står det:

⁵ I Norge går slike midler til Kopinor som sluser dem videre til f.eks. NFOFs stipendordninger som igjen stimulerer til produksjon av ny faglitteratur. I følge juridisk konsulent, Susanne Munk Knutsen i Copydan tekst & Node så er det i utgangspunktet slik at det ikke utbetales vederlag for bruk av verk som er under OA-lisens, men her finnes det forskjellige løsninger og frihetsgrader i de ulike OA-lisensene som det blir tatt høyde for i fordelingen.

Når det gjelder publisering i tilgangsåpne tidsskrifter, mener Forskningsrådet at det på lang sikt er sannsynlig at all vitenskapelig publisering vil basere seg på forfatterbetaling. Både Forskningsrådet og UHR mener at eventuell støtte til forfatterbetaling må utløses automatisk. Både UHR og Forskningsrådet frykter at en endring i publiseringspraksis kan skape utfordringer for norske tidsskriftforlag, og UHR anbefaler i følge rapporten fra UHRs forskningsutvalg, *Økt tilgang til norske forskningsresultater* fra 2009 at myndighetene følger utviklingen innen det norske forlagsmarkedet nøye.⁶

I Stortingsmelding nr.18 (2012-2013) *Lange linjer – kunnskap gir muligheter* følges dette opp med punktet «Regjeringen vil oppfordre institusjonene, hver for seg eller i samarbeid, til å etablere fond for betaling av åpen tilgangspubliseringsavgifter». Forskningsmeldingen går langt i å anbefale publiseringsfond/artikkelavgiftsfond for å finansiere OA. Når forskningsmeldingen også stadfester at «prinsipielt mener regjeringen at alle vitenskapelige artikler som er et resultat av offentlig finansiert forskning, skal være åpent tilgjengelig.»⁷ legges det sterke føringer for en offensiv OA-politikk. Til tross for at Forskningsrådet har støttet OA-tidsskrifter siden 2008 med produksjonskostnader inntil 50 % er det kun 3 OA-tidsskrifter innenfor HumSam som mottar støtte i 2013. Totalt er det 40 HumSam-tidsskrifter som mottar støtte i 2013.

I Norge har OA-initiativet vært viet arbeidet med å få på plass etablering av åpne, institusjonelle arkiver som DUO (UiO), DIVA (NTNU) og BORA ved Universitetet i Bergen. Dette nye systemet for dokumentasjon av vitenskapelig publisering ble etablert i 2005. Dette har ikke paralleller i de andre nordiske landene, men var tenkt å stimulere til økt grad av elektronisk publisering og økt bruk av standarder som OA og gratis programvare(OS). Det ble stilt krav til vitenskapelig publisering skulle oppfylle visse krav til vitenskapelighet for å bli tellende i databasen for høyere utdanning (DBH). Gjennom etablering av disse initiativene er Norge langt fremme i forhold til å oppfylle EU kommisjonens mål om en felles OA-politikk. De åpne arkivene er nå på plass og praksisen med egenarkivering begynner å bli etablert på institusjonene. Nå ser det ut til at myndighetene vender fokuset mot tidsskriftpublisering OA og etablering av publiseringsfond (Jfr. Forskningsmeldingen).

Den sterkeste institusjonelle politikken for åpen tilgang i Norge finnes ved Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA), som har koblet tilgjengeliggjøring til de økonomiske insentivene for publisering. 68 prosent av artiklene publisert ved daværende Høgskolen i Oslo i 2010 var per april 2012 åpent tilgjengelige.⁸

4.4 Publiseringsfond i UH-sektoren

Publiseringsfond er et fond der forskerne kan søke om penger for å finansiere utgifter for artikkelbehandling i forlagene. Formålet med slike fond er å gi forskeren ved institusjoner uten annen finansiering en mulighet til å publisere aksepterte artikler i avgiftsbelagte OA-tidsskrifter som er godkjent på nivå 1 eller 2 i databasen for høyere utdanning (DBH). Opprettelse av publiseringsfond ved universiteter og høyskoler er et virkemiddel for å støtte og stimulere til økt åpen publisering.

⁶ <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/regpubl/stmeld/2008-2009/stmeld-nr-30-2008-2009-12.html?id=556675>

⁷ <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/regpubl/stmeld/2012-2013/meld-st-18-20122013/4.html?id=716049>

⁸ <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/regpubl/stmeld/2012-2013/meld-st-18-20122013/4.html?id=716049>

Følgende institusjoner i Norge har etablert institusjonelle fond for å finansiere forfatterbetaling for publisering i Open Access-tidsskrifter:

- Universitetet i Agder
- Høgskolen i Buskerud har etablert stimuleringsordninger for blant annet Open Access-publisering hvor de har satt av en sum og dekker publiseringsavgifter etter visse kriterier.
- Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten gir støtte til frikjøping av artikler som publiseres Open Access.
- Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) har etablert et fond fra og med 2013.
- Høgskolen i Telemark
- Universitetet i Tromsø har et publiseringsfond, operativt fra 1. januar 2011.
- Universitetet for Miljø- og Biovitenskap (UMB) har etablert et fond i 2012.
- UiO har fra juni 2013 etablert publiseringsfond
- HiOA har fra 2013 satt av budsjettmidler øremerket forfatterbetaling til Open Access-tidsskrifter (kilde:http://www.ub.uit.no/wiki/openaccess/index.php/Open_Access-tidsskrifter)
- Universitetet i Nordland har etablert publiseringsfond i 2013

Universitetet i Bergen har så langt ikke etablert et eget publiseringsfond. Hovedårsaken til at UiO ikke er så tidlig ute med etablering av fond er at de heller har prioritert utarbeiding av en offensiv OA-politikk med å få på plass løsninger for egenarkivering av forskning.

Utbredelsen og etablering av publiseringsfond muliggjør forfatterbetaling som en alternativ og mer aktuell finansieringsmodell.

Ulemper med publiseringsfond er at forfatterbetaling kan tolkes som en faktor som vanskeliggjør publisering for forskere fra land og institusjoner som ikke har eller har råd til å etablere publiseringsfond. For å unngå at det blir et slikt klasseskille opereres det med differensierte satser og muligheter for at enkeltforfattere i disse landene kan søke om å slippe og betale. Noen forlag har ordninger som sikrer at forfattere fra fattige land slipper å betale, og kostnaden for det dekkes opp av prisen forfatterne fra rike land betaler.⁹ Det er heller ikke etablert en kultur for å søke publiseringsfond til å finansiere artikler innenfor HumSam. Søknadsprosessen kan derfor oppleves som byråkratisk og tungvint. Mange høyskoler i Norge har ennå ikke etablert finansieringsfond. Kritikerne av forfatterbetaling mener at pengene heller bør gå direkte til tidsskriftene. De mener at det bør være institusjonen som betaler for publisering og ikke enkeltforskeren.

Alle universitetene som har etablert publiseringsfond presiserer at det er snakk om prøveordninger. NTNU har prøveordning ut 2014 og har lagt 2 mill. i potten. Det er satt et tak på kr. 20 000 per forsker per år. Erfaringene fra Tromsø viser at dette er knapt med penger hvis utviklingen fortsetter i samme tempo som nå. UiO har etablert publiseringsfond våren 2013 og det vurderes også publiseringsfond ved UiB.

⁹ <http://www.co-action.net/authors/authors1.php?%20sessid=02661871&user=346351&env=Opera&item=no>

5 Ulike utgivere av OA-tidsskrifter

5.1 Universiteter og høyskoler

De fleste registrerte OA-tidsskriftene i Norge blir utgitt gjennom universitetenes- eller høyskolenes publiseringstjenester. Av de 32 norske OA-tidsskriftene som rangeres på nivå 1 er 19 tidsskrifter utgitt gjennom universitet- og høyskolenes tilbud (tall fra 30.7.2012).

Alle de største universitetene og flere høyskoler har etablert egne støttetjenester for utgivelse av OA-tidsskrifter, og alle er basert på bruk av Open Journals System (OJS). OJS er en gratis programvare for publisering og behandling av artikler. Universitetene og høyskolene tilbyr rimelig eller gratis teknisk drift av selve publiseringssystemet, og en viss grad av støtte i bruken av systemet. Nivået på støttefunksjonene varierer fra institusjon til institusjon. Tjenestene er primært rettet mot redaksjoner og tidsskrifter eller skriftserier med utspring i egen institusjon, men også andre kan få utført tjenester hos flere av dem. Tidsskriftene må selv stille med redaksjon, administrasjon og fagfeller.

- UiO har FRITT – Frie tidsskrifter
- NTNU har NTNU Open Access Journals
- UiB har Bergen Open Access Publishing
- UiT har Serpentio Academic Publishing
- HiOA har Open Access Journals- HiOA

5.1.1 Eksempel: NTNU

<http://www.ntnu.no/ojs/>

NTNU har pr. i dag fire OA-tidsskrifter og gir tilbud om hjelp til etablering av nye OA-tidsskrifter eller allerede etablerte tidsskrifter som ønsker å gå over til OA.

NTNU/Universitetsbiblioteket tilbyr:

- Gratis opplæring av Open Journal Systems(OJS) (basiskunnskaper)
- Plass på server (som høstes av Google og Google Scholar)
- Noe hjelp til layout
- Betaler DOAJ-avgiften(til arbeidet med portal som gir oversikt over alle OA-tidsskrifter)
- Krever ingen publiseringsavgift

På sikt vurderer NTNU i likhet med andre universiteter og høyskoler å ansette en ressurs for å hjelpe tidsskrifter med layout og andre spørsmål knyttet til OJS. De vurderer også å opprette et forum for OA-tidsskrifter ved NTNU for erfaringsutveksling.

Forutsetningen for å motta hjelp fra NTNU er faglig tilhørighet til NTNU, eller at noen i redaksjonen er tilknyttet NTNU. Det må heller ikke være annen økonomi i tidsskriftet enn publiseringstøtte.

Hvilke former for hjelp og støtte man kan få fra universitetsbibliotekene og høyskolene varierer noe, men omfatter gjerne å legge til rette for å starte opp, eller gå over til å bli et OA-tidsskrift gjennom å tilby en ferdig teknisk løsning for nettpublisering. Ved å samle ressurser som har kunnskap om systemets muligheter kan de bidra med hjelp og støtte til redaksjonene med alt fra oppstart,

elementær design, og til å bli kjent med andre muligheter som ligger i systemet. Det er mer tilfeldig om disse ressursene også har erfaring med systemet for manus og fagfelleevaluering.

5.1.2 Eksempel på tidsskrift utgitt gjennom HiOA: FORMakademisk

<https://journals.hioa.no/index.php/formakademisk/issue/current>

Tidsskriftet mottar publiseringsstøtte fra Forskningsrådet og støtte fra institusjonene.

Formakademisk oppfordrer potensielle sponsorer til å støtte enten med penger eller arbeidsinnsats for tidsskriftet.

Tidsskriftet bruker OJS. Redaksjonen har hatt noen tekniske problemer med dette og har opplevd at særlig eldre brukere, både forfattere og fagfeller, har hatt problemer med å bruke programmet. Har nylig overført driften til Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA). Manusbearbeiding blir gjort i redaksjonen. Korrektur på bokmål, nynorsk og engelsk gjøres av eksterne og lønnes etter NFR sine satser.

De var heller ikke fornøyd med design og layout i OJS og har derfor inngått et samarbeid med Høgskolen i Gjøvik om å forbedre dette.

5.1.3 Fordeler og ulemper

Fordeler med bibliotek og eller universitet som utgiver er at det er billig, enkelt og synlig. Biblioteket sørger også for oppdatering av system og programvare så det blir heller ingen utgifter til drift. Trolig vil også en slik utgiver gjøre det lettere for redaksjonsmedlemmer å få tilgodesett arbeidstid fra arbeidsgiver, siden en slik utgiver ikke er kommersiell og vil bli oppfattet som en del av institusjonens virksomhet.

Ulemper med bibliotek og eller universitet som utgiver er at mye egeninnsats kan få konsekvenser for kontinuiteten over tid. Til tross for at gratisprogrammet OJS er relativt enkelt å bruke, kreves det ekstra innsats for å utnytte programvarens potensiale fullt ut med hensyn til bl.a. design. Det kan derfor bli stor slitasje og uforutsigbarhet i redaksjonen.

Ved at tidsskriftet ligger på universitetets eller høyskolens server påvirkes man av de endringene og bruddene som kan oppstå på grunn av virus eller andre IT-relaterte hendelser som skaper problemer for den sentrale serveren. Å være på en egen server gjennom et forlag kan derfor være en fordel.

Et annet moment ved å ha et universitets eller høyskolebibliotek som utgiver som kan være en ulempe, er at tidsskriftet blir bundet til en bestemt institusjon. For et tidsskrift som NMT, som har tradisjon for stadig utskifting av redaksjonsmedlemmer og redaktør, er ikke det heldig. En slik utgiverløsning passer kanskje best for et tidsskrift med en stabil redaksjon med forankring i en bestemt institusjon.

5.2 Open Access-forlag

De kommersielle OA-forleggerne baserer seg i hovedsak på forfatterbetaling supplert med direkte støtte til enkelttidsskrifter fra Forskningsrådet, sponsorer, foreninger, reklameinntekter og inntekter fra andre aktiviteter som er utviklet i tilknytning til tidsskriftene. I Norge og Sverige er det særlig ett forlag som ser ut til å utmerkes seg:

5.2.1 Co-Action Publishing

<http://journals.sfu.ca/coaction/index.php/index>

Dette er et lite forlag med baser i Sverige og Norge. Forlaget bruker gratisprogrammet OJS som plattform, men tilbyr forlagstjenester og hjelp med programmet. De arbeider tett med redaktøren i forhold til markedsføring og produksjonsprosessen. De har en egen «managing editor» som er hovedkontakt og bygger opp websiden. De kan utføre noe språkvask, men denne oppgaven er ofte ikke en del av kontrakten. Forlaget har mange STM tidsskrifter som for eksempel det norske *Polar Research* som er utgitt av det norske polarinstitutt, men også noen HUMSAM-tidsskrifter som *Journal of Aesthetics & Culture* og *Uniped*, i sin portefølje. Forlaget publiserer hovedsakelig engelskspråklige artikler, men også artikler som utgis på skandinaviske språk. De publiserte 850 artikler i 2012 og forventer at det kommer til å bli over 1000 i 2013. Grunnleggerne og hovedaktørene i CoAction Publishing, Caroline Sutton og Anne Bindselev, har et idealistisk engasjement i OA og er også forfattere av *The Online Guide to Open Access Journals Publishing* (<http://www.doaj.org/bpguide/>) som er en del av universitetsbibliotekenes informasjonsmateriell til de som ønsker å starte eller gå over til å bli et OA-tidsskrift.

5.2.2 Eksempel på tidsskrift i Co Actions portefølje: Uniped

www.unipeditidsskrift.net

UNIPED eies av Universitets- og høyskolerådet. UNIPED utgis av forlaget Co-Action Publishing AB og er fra 2013 etablert på elektronisk plattform som et OA-tidsskrift. Tidsskriftets drift er finansiert av UHRs medlemsinstitusjoner så de har ikke behov for å kreve forfatterbetaling.

Nåværende redaktør Yngve Troye Nordkvelle forklarer at avgjørelsen med å velge et kommersielt OA-forlag ble tatt ut i fra et ønske om en langsiktig og stabil løsning. Fra tidligere å drive papirtidsskriftet som noe tilnærmet et enmannsforlag med manuell bearbeiding av alle manus og enkelthendelser fra førsteutgave til sluttprodukt, sender redaksjonen nå fra seg en korrekturlest wordfil hvor forlaget så tar seg av setting og andrekorrektur før redaktøren leser siste versjon før publisering. CoAction driver websiden, oppdaterer og hjelper redaksjonen i alle ledd. Når nytt nummer publiseres, får alle som har bedt om det, en epost om publiseringen. CoAction gjør også noen tjenester for DOAJ-registrering og indeksering. Nordkvelle anslår at redaktørens arbeid med manus er blitt halvert med denne løsningen.

Tidsskriftet har fire utgivelser i året, hvorav nær 200 000 går til redaktørarbeid og korrektur. Inntektene på abonnementsavgiften fra 40 institusjoner er fordelt etter forsknings-, formidlings- og undervisningsårsverk, og dekker opp alle utgiftene tidsskriftet har inkludert lønn til redaktøren, korrektur, redaktørens- og redaksjonens reiser, forlagskostnader og lønn for regnskap og abonnementsarbeid. Med CoAction sparer Uniped omlag 100 000 kroner i forhold til sitt tidligere forlag og publisering på papir. Tidsskriftet utgis i dag på papir kun til biblioteker og institusjoner, mens medlemmene mottar tidsskriftet digitalt.

Et annet CoAction-tidsskrift er Tidsskriftet til Norsk polarinstitutt, *The Polar Research* som gjerne trekkes frem som en vellykket OA-historie. Tidsskriftet har få likhetstrekk med NMT i og med at det publiserer på engelsk og har både Norsk polarinstitutt og Forskningsrådet som sponsorer. Dette sikrer stødige inntekter og tidsskriftet har derfor ikke behov for en modell med forfatterbetaling. Det er imidlertid interessant å merke seg tidsskriftets høye anerkjennelse som OA-tidsskrift.

5.2.3 Fordeler og ulemper

Tettere oppfølging og tilpasning av løsninger for hvert enkelt tidsskrift. Spesialkunnskap om OA-publisering. I likhet med digital publisering generelt er det at de ikke er tilknyttet et forlagshus med tilhørende utgifter med på å redusere driftskostnadene til et minimum og igjen påvirke prisene på tjenestene.

Kostnadene ved å publisere i rene Open Access-forlag som CoAction når det gjelder forlagstjenester som korrektur og språkvask er gjennomgående like stor som for et papirtidsskrift, utgitt gjennom et forlag og på samme nivå, men kostnadene til blant annet produksjon og distribusjon vil bli lave og føre til at de totale utgiftene blir mindre.

5.3 Tradisjonelle forlag

De tradisjonelle forlagene har lang erfaring med å forvalte den vesentligste kommunikasjonen mellom forskere og mellom forskere og samfunnet for øvrig. Et tradisjonelt forlag er en profesjonell og kommersiell aktør som bidrar sammen med tidsskriftets redaksjon til at det blir best mulig kvalitet, faglig og språklig, på produktet som utgis. Det har også et apparat for distribusjon og markedsføring slik at det kan nå flest mulig lesere. De tradisjonelle forlagene henter vanligvis sine inntekter fra abonnementer og lisenser, slik at det er leseren, det vil si abonnentene i form av enkeltpersoner og institusjoner, som betaler. Noen tradisjonelle forlag har egen løsning for OA, men andre, som Universitetsforlaget har ikke etablert en slik løsning ennå. Forlaget Akademika (tidligere Tapir forlag) som er en av andre sentrale aktøren innenfor tidsskriftpublisering i Norge har heller ingen egen OA-løsning.

5.3.1 Eksempel på et tradisjonelt forlag: Universitetsforlaget

Universitetsforlaget er Nordens største utgiver av akademiske tidsskrifter og har etablert en omfattende infrastruktur for å løse oppgavene som er knyttet seg til disse utgivelsene. Universitetsforlaget eier og drifter den elektroniske tidsskriftbasen Idunn. Universitetsforlaget har per i dag ikke en egen forlagstjeneste for rene OA-tidsskrifter. Idunn holder per mars 2013 48 tidsskrifter. De fleste tidsskriftene i Idunn gis ut både på papir og i elektronisk utgave. Universitetsforlaget har i dag ett OA-tidsskrift og det er *Nordic Journal of Digital Literacy*. Noen tidsskrifter publiseres kun elektronisk, som økonomitidsskriftet *Beta*, men dette er ikke OA.

Universitetsforlaget er en viktig premissleverandør historisk sett og i dagens forhandlinger med blant annet Forskningsrådet fordi det er det største tidsskriftsforlaget i Norge, og har lang erfaring og kompetanse som utgiver av tidsskrift. Forlaget er opptatt av å legge til rette for at redaktøren skal bruke sine ressurser i størst grad på innholdet, mens de har kjernekompetanse på alt det andre ved produksjonen.

Universitetsforlaget ser for seg å bruke Idunn som OA-kanal i fremtiden. Den må da tilpasses OA og operere med en åpen innlogging. Forlaget har signalisert at de er positive til OA. De er for en gull-løsning, men er usikker på hvor fort det vil gå og ser derfor for seg en grønn-løsning som en mellomløsning.

5.3.2 Eksempel på OA-tidsskrift i Universitetsforlaget: Nordic Journal of Digital Literacy

http://www.universitetsforlaget.no/tidsskrift/vaare/pedagogikk/abde_digital_kompetanse/

NJDL er fullfinansiert av Senter for IKT i utdanningen og mottar ingen støtte fra Forskningsrådet. Tidsskriftet publiserer hovedsakelig artikler på engelsk. De betaler et årlig vederlag til Universitetsforlaget på mellom 250 000 og 300 000 kroner. Dette dekker alle produksjonskostnader, samt noe markedsføring fra Universitetsforlaget.

Senter for IKT i utdanningen holder selv hele redaksjonen, inkludert redaksjonssekretær. Tidsskriftet er nå nivå 2 i det norske publiseringssystemet og de utgir fire nummer per år.

5.3.3 Fordeler og ulemper

Av de tradisjonelle forlagene, er det Universitetsforlaget som peker seg ut som mest fordelaktig. Universitetsforlaget er Nordens største utgiver av vitenskapelige tidsskrifter og har svært god kompetanse på feltet. Forlaget er en garantist for kvalitet og profesjonalitet, og forlagsnavnet i seg selv innebærer et kvalitetsstempel som er viktig for et vitenskapelig tidsskrifts profil. I tillegg har Universitetsforlaget allerede en stor digital tidsskriftbase i Idunn, som kan bli en viktig base også i OA-sammenheng.

Ulempene er at det blir relativt kostbart. Dessuten er Idunn ennå ikke utviklet som en god publiseringsplattform for digitalt publiserte OA-tidsskrifter.

6 Forholdet mellom NMT og NML ved overgangen til OA

Overgang til elektronisk publisering med åpen tilgang vil innebære en ny medlemsmodell for Norsk medieforskerlag, fordi medlemskontingenten ikke lenger vil være knyttet til et abonnement på tidsskrift. Dette vil sannsynligvis måtte bety at kontingenten blir lavere enn i dag, og at rabatt på norsk medieforskerkonferanse, nordisk konferanse (Nordmedia) og Nordicoms publikasjoner vil stå igjen som de eneste konkrete medlemsfordelene for den enkelte. NML har i dag rabatt på Nordmedia-konferansen på 15 prosent, noe som nesten tilsvarer dagens kontingent i NML på 510 kroner.¹⁰ En frikobling av medlemskapet fra tidsskriftet vil også bety at Medieforskerlagets medlemsbeholdning (registre, innbetaling med mer) kommer som en ny kostnad, siden Universitetsforlaget tar seg av dette etter dagens abonnementsbaserte modell. En slik medlemsmodell kjenner vi fra andre forskerforeninger, blant annet ECREA.

I NIFU-rapporten *Forskningsformidling i danske tidsskrifter, om muligheten for fri adgang til vitenskapelige artikler* fra 2012 pekes det på at utviklingen er stabil eller nedadgående i de fleste tidsskrifter som etablert åpen tilgang. Overgangen til OA gir økt nedlastning av enkeltartikler, men negativ abonnementsutvikling for foreningen. I enkelte fagmiljøer er forskeren og medlemskapet i foreningen så tett knyttet sammen at det ikke har betydning for medlemskapet om tidsskriftet får åpen tilgang og ikke lenger er eksklusivt for medlemmene.

6.1 Resultater av spørreundersøkelse til NMLs medlemmer

I mai 2013 gjennomførte utvalget en spørreundersøkelse blant medlemmene hvor vi ønsket å få en indikator på hva medlemmene tenker om fortsatt medlemskap i foreningen dersom tidsskriftet blir

¹⁰ I spørreundersøkelsen har vi oppgitt medlemsavgiften til å være 550, men det riktige beløpet er 510 kroner per år.

åpent tilgjengelig.¹¹ Vi ønsket også å få vite mer om generelle holdninger til OA og grunnene til at de er medlemmer i NML. Det var også mange utfyllende kommentarer i de åpne feltene hvor vi ba medlemmene om å utdype hva som kan gjøres for at foreningen skal bli mer attraktiv.

Over 80 prosent av de som svarte på undersøkelsen er enten svært positive (41,2 prosent) eller positive til OA-publiserings generelt. Ingen er negative, til tross for at kun et mindretall (38 prosent) har publisert i et OA-tidsskrift tidligere. Når det gjelder holdninger til NMT dersom tidsskriftet blir et digitalt OA-tidsskrift, svarer majoriteten (60 prosent) at det ikke vil ha noen betydning for deres lyst til å publisere i tidsskriftet. Åtte prosent sier de vil få mindre lyst til å publisere i NMT, mens 27 prosent svarer de får *mer* lyst til å publisere i NMT dersom det blir et digitalt OA-tidsskrift.

Totalt mener halvparten av medlemmene som svarte på undersøkelsen, at det er svært sannsynlig at de vil fortsette å være medlem til tross for åpen tilgang. Men, som vist i tabell 1 nedenfor, var det kun en fjerdedel av medlemmene under 40 år som mente det samme.

	Under 40	Over 40	Totalt
Svært sannsynlig	26,7 %	61,2 %	50,5 %
Sannsynlig	23,3 %	26,9 %	25,8 %
Noe sannsynlig	23,3 %	6,0 %	11,3 %
Usannsynlig	23,3 %	4,5 %	10,3 %
Vet ikke	3,3 %	1,5 %	2,0 %
Totalsum	100,00 %	100,00 %	100,00 %

Tabell 1: Sannsynlighet for fortsatt medlemskap i NML dersom NMT blir et digitalt publisert OA-tidsskrift.¹²

De som ikke svarte «svært sannsynlig» på spørsmålet i tabell 1, ble spurt om sannsynligheten for at de fortsatt vil være medlem av NML dersom medlemsavgiften blir «vesentlig lavere». Da svarte 70 prosent at det er enten «svært sannsynlig» (28 prosent) eller «sannsynlig» (43 prosent).

Medlemmene ble også spurt om årsakene til at de er medlemmer av NML. Som det framgår av tabell 2 nedenfor, oppgir nesten to tredjedeler at tilknytning til fagmiljøet er den viktigste årsaken til medlemskap.

	Prosent
Tilknytning til fagmiljøet	61
Abonnement på Norsk medietidsskrift	29
Rabatter på den norske og den nordiske medieforskerkonferansen	6
Annet	2

Tabell 2: Viktigste grunn til medlemskap i NML.¹³

¹¹ Undersøkelsen ble laget ved hjelp av programmet Beetrieve og ble sendt ut på epost til alle medlemmene. Den gikk ut til 191 ordinære medlemmer og vi fikk svar fra 98. Det var 61 menn og 37 kvinner som deltok. Bare 31 av disse var under 40 år. 49 % var tilknyttet et universitet og hele 35 % oppga at de var professor. 12 % av svarene kom fra stipendiater. 69 % betaler medlemsavgiften på 550 kr selv.

¹² Spørsmålet lød: «I dag betaler du en medlemsavgift på 550 kroner i året til Norske medieforskerlag. Da får du gratis abonnement på Norsk medietidsskrift. Dersom Norsk medietidsskrift blir et open access tidsskrift som ikke lenger krever abonnement og som ikke blir trykt - hvor sannsynlig er det da at du vil fortsette å være medlem av Norsk medieforskerlag?»

Men også her skiller aldersgruppene seg fra hverandre. 74 prosent av de over 40 år oppga at kontakt med fagmiljøet er den viktigste årsaken til medlemskap, mens 53 prosent av de unge oppga tidsskriftet som den viktigste grunnen.

6.2 Konklusjoner basert på undersøkelsen

Resultatene fra spørreundersøkelsen viser at de medlemmene av NML som svarte (60 prosent av den totale medlemsmassen)

- ... er positive til OA-publisering generelt og til at NMT blir et OA-tidsskrift spesielt.
- ... vurderer det som svært sannsynlig eller sannsynlig at de vil fortsette å være medlem av NML selv om abonnement på tidsskriftet faller bort som medlemsgode
- ... oppgir tilknytning til fagmiljøet som den viktigste grunnen til medlemskap i NML

Men resultatene gir også en indikator på at det er generasjonsforskjeller og at lojaliteten til NML som forening er størst hos de eldre over 40. Medlemmene under 40 år oppgir tidsskriftet som den viktigste medlemsfordelen. Det er vanskelig å lese ut av tallmaterialet om dette vil gjelde uavhengig av om det publiseres digitalt eller også på papir. Sett ut i fra at de fleste medlemmene også har fri tilgang til tidsskriftet gjennom Idunn i dag kan det bety at papirtidsskriftet er attraktivt for medlemmene.

Det er altså en risiko for at NML vil oppleve en nedgang i medlemsmassen, særlig på sikt, dersom tidsskriftet blir et digitalt OA-tidsskrift. Denne nedgangen kan trolig hindres noe ved å nedjustere medlemskontingenten vesentlig, kombinert med et noe endret fokus i hva NML jobber med. Et annet alternativ, som virker forlokkende for mange av respondentene basert på kommentarer de har skrevet inn, er å beholde NMT som et papirtidsskrift som kun blir distribuert til medlemmene, selv om tidsskriftet er åpen tilgjengelig digitalt. Men dette vil stride i mot forrige generalforsamlingsvedtak om at tidsskriftet skal gå over til ren, digital publisering.

7 Forskningsrådets forslag til finansieringsmodell

De økonomiske rammebetingelsene for å publisere et norsk vitenskapelig tidsskrift med åpen tilgang vil vi ikke vite før Forskningsrådet har fått på plass en ny, permanent modell for støtte. Etter initiativ fra CRISTin, som er gitt det nasjonale ansvaret som pådriver og koordinator for OA i Norge, har det foregått samtaler mellom sentrale aktører om en framtidig nasjonal fellesløsning for OA-publisering. En slik form for fellesløsning vil uansett ligge noe fram i tid, med Forskningsrådets tidshorisonten er å ha et ferdig forslag høsten 2013, slik at hvis det blir godkjent, så får det virkning fra 2015.

Forskningsrådet har allerede presentert et utkast til en mulig konsortiebasert modell for «nasjonale åpne humaniora og samfunnsvitenskapelige tidsskrift» (NÅHST). Denne modellen tar utgangspunkt i et fellesløft med bidrag fra Forskningsrådet og forskningsinstitusjonene. Den er ment å være en finansieringsordning for 40-50 av de mest sentrale norske HumSam-tidsskriftene dersom de går over til OA (Gull-OA).

¹³ Spørsmålet lød: «Hva er den viktigste grunnen til at du er medlem av Norsk medieforskerlag?»

Denne modellen tar utgangspunkt i et totalbudsjett på inntil 10 millioner kroner, hvor Forskningsrådet bidrar med minimum fem millioner kroner. Det resterende innbetales av forskningsbibliotekene som konsortiebidrag avregnet etter hvor mange forfatterbidrag institusjonens forskere publiserer i tidsskriftene. I praksis vil dette bety at UiO vil betale en stor andel, og en mindre høyskole en relativt liten andel. Modellen vil fungere slik at når artikkelforfatteren ved en konsortie-institusjon publiserer en artikkel i et NÅHST-tidsskrift så vil halvparten av artikkelavgiften til tidsskriftet dekkes av forfatterens institusjon og den andre halvparten av Forskningsrådet.

Modellen legger opp til to satser for artikkelavgift beregnet etter dokumenterte publiseringsutgifter. Institusjonenes faktiske innbetaling avregnes årlig, men er basert på institusjonens forfatterbidrag siste tre år i alle NÅHST-tidsskrift. Avregningen til tidsskriftene skjer etterskuddsvis årlig. Tidsskrift får betalt for inntil 16 vitenskapelige artikler per år. Artikkelavgifter fra konsortieinstitusjonene dekkes 50/50 av institusjonene og Forskningsrådet.

Artikkelavgifter for norske forfattere uten institusjonstilknytning (maksimalt 20 prosent av artikler i ett tidsskrift) dekkes av Forskningsrådet. Artikler fra forfattere fra FoU-institusjoner utenfor konsortiet (norske og utenlandske) må betales av forfattere/institusjoner. Tidsskriftet må selv sørge for fakturering.

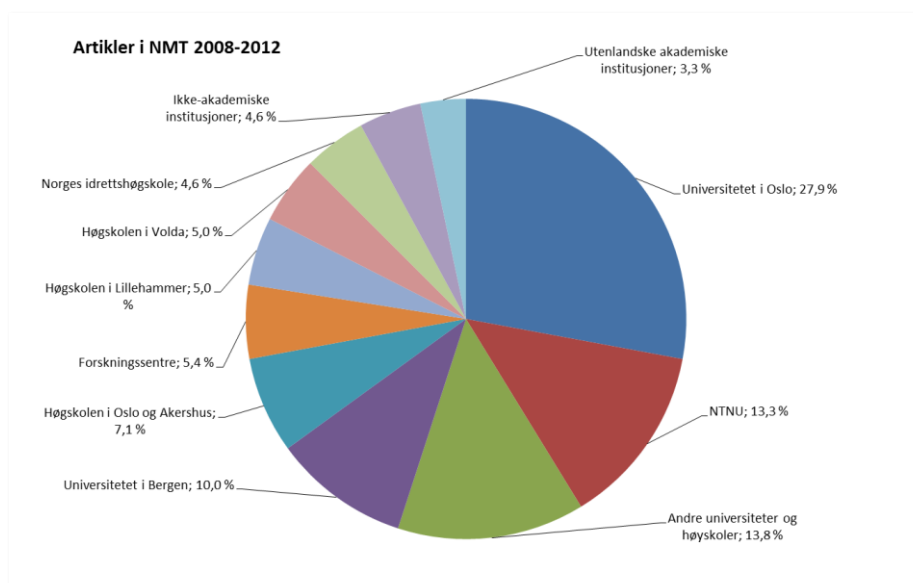
Hvis vi tar utgangspunkt i at den økonomiske rammen på 10 millioner kroner skal finansiere 45 OA-tidsskrifter som i snitt publiserer like mange vitenskapelige artikler i året som NMT, altså 12 artikler, innebærer det en gjennomsnittlig artikkelavgift på ca 18 000 kroner, og totale inntekter på 234 000 kroner i året for tidsskriftet. Dette må da finansiere hele tidsskriftets virksomhet, inkludert annet innhold utover de vitenskapelige artiklene.

Det skal være mulig for tidsskriftene og gå ut og inn av konsortieordningen, men for å bli en del av det må det søkes gjennom en årlig utlysning. Bevilgningen vil gjelde for tre år. Et faglig utvalg vil behandle søknaden. For å få innvilget søknaden er det et krav at tidsskriftet har en nasjonal karakter hvor norske forskningsmiljøer er målgruppe. Tidsskriftet må være tilknyttet flere norske institusjoner og eventuelt en medlemsforening og ha en relativt bred faglig profil. Utlysningen er plattformuavhengig, men det må være et reelt OA-tidsskrift.

Denne modellen er basert på forfatterbetaling, men her er det ikke enkeltforskeren som må søke om midler til å publisere.

7.1 Konsekvenser for NMT og NML

Forskningsrådets foreløpig forslag til finansieringsmodell vil bety, dersom det blir realisert, at tidsskriftets økonomi blir avhengig av hvor de vitenskapelige artiklene kommer fra. En gjennomgang av de siste fem årgangene (2008-2012) av NMT viser at forfatterne av de vitenskapelige artiklene er spredd på til sammen 16 universiteter og høyskoler i Norge, fire forskningssentre, fire ikke-akademiske institusjoner, samt tre danske universiteter. Men, som figur 3 viser, så er det noen institusjoner som dominerer stort.

Figur 3: Opphavsinstusjon til vitenskapelig artikler i NMT 2008-2012.

Forskere ved universitetet i Oslo står alene for mer enn en fjerdedel av de vitenskapelige artiklene i tidsskriftet i perioden 2008-2012. Dersom vi legger Forskningsrådets foreslått modell til grunn, får vi en fordeling av artikler etter instusjon som vist i tabell 3 nedenfor.

	2012	2011	2010	2009	2008	2008-2012	
						Antall	Prosent
Artikler fra konsortieinstitusjoner (UH-sektoren)¹⁴	10	12	7	11	12	52	86,7 %
Artikler fra andre akademiske institusjoner¹⁵	1,25	0	3	1	0	5,25	8,8 %
Artikler uten akademisk institusjonstilknytning¹⁶	0,75	0	2	0	0	2,75	4,6 %
Sum	12	12	12	12	12	60	100 %

Tabell 3: Fordeling av vitenskapelige artikler i NMT etter type instusjon 2008-2012.

Som det framgår av tabell 3, står UH-sektoren (både statlige og private universiteter og høyskoler) for 87 prosent av de vitenskapelige artiklene i femårsperioden 2008-2012. Det er disse institusjonene

¹⁴ Følgende institusjoner som har publisert vitenskapelige artikler i NMT i perioden er regnet som potensielle konsortieinstitusjoner: Universitetene i Oslo, Bergen, Stavanger, Tromsø, Agder og Norland; NTNU; Høgskolene i Oslo og Akershus, Volda, Lillehammer og Hedmark; Norges idrettshøgskole, Arkitektur og designhøgskolen i Oslo, Mediehøgskolen Gimlekollen, Handelshøgskolen BI og Markedshøgskolen.

¹⁵ Følgende institusjoner som har publisert vitenskapelige artikler i NMT i perioden er regnet som akademiske institusjoner utenfor konsortiet: Norsk senter for bygdeforskning, Transportøkonomisk institutt, Samfunns og næringslivsforskning (SNF), TNS Gallup, Studieskolen i København, Århus Universitet, Syddansk universitet.

¹⁶ Følgende institusjoner som har publisert vitenskapelige artikler i NMT i perioden er regnet som uten akademisk institusjonstilknytning: Jernbaneverket, Aftenposten, Nordahl Griegs videregående skole og Telenor

som er sannsynlige partnere i konsortiet. Disse artiklene vil dermed bli delfinansiert av Forskningsrådet (50 prosent) og institusjonene (50 prosent) ved den foreslåtte modellen. Artiklene fra andre akademiske institusjoner (forskningsinstitutter og utenlandske universiteter/høyskoler) vil trolig ikke bli delfinansiert på samme vis, da disse institusjonene neppe vil bli del av konsortiet. Disse artiklene (9 prosent) må dermed finansieres av forfatterbetaling, noe som trolig vil føre til at artikler fra slike institusjoner vil bli færre. Artiklene som kommer fra forfattere uten akademisk institusjonstilknytning (som for eksempel bedrifter og videregående skoler) vil kunne bli fullfinansiert av Forskningsrådet i den foreslåtte modellen.

Modellen innebærer at alt annet stoff i tidsskriftet (kommentarer, rapporter, bakanmeldelser og debattstoff) må finansieres via artikkelavgiften for vitenskapelige artikler, eller fra andre finansieringskilder. I det følgende vil vi vurdere konsekvenser av denne modellen ved fire alternative løsninger for NMT som et digitalt publisert OA-tidsskrift. Alle beregningene tar utgangspunkt i at artikkelavgiften i sum må finansiere alle kostnadene ved å utgi tidsskriftet. Tallene som er brukt som grunnlag for modellene er basert på estimeringer og er på ingen måte nøyaktige, men kan bidra til å vise frem forskjellene ved de ulike alternativene. Beregningene er gjort i forhold til antall vitenskapelige artikler og et gjennomsnitts sidetall per artikkel.

7.1.1 Alternativ 1: Publisering gjennom et tradisjonelt forlag

For det redaksjonelle arbeidet vil en totalpakke fra et tradisjonelt forlag ha mange fordeler, men det vil være relativt kostbart; Universitetsforlaget har allerede antydnet omtrent samme pris som for papirpublisering, altså rundt 400 000 kroner pr år. Forlaget har også utført medlemshåndteringen for norsk medieforskerlag uten å kreve ekstra betaling for det. Hvis NML velger å gå for en annen løsning, blir dette en post som må regnes inn i utgiftene. Universitetsforlaget har regnet ut at det skal være mulig å tilby papirtidsskrift til medlemmene som måtte ønske det (print-on-demand) ved å legge på 50 kroner på den nåværende medlemsavgiften.

Hvis publiseringen skal skje gjennom et tradisjonelt forlag som Universitetsforlaget og tidsskriftet har samme publiseringsvolum (tre vitenskapelige artikler per nummer) og frekvens (fire nummer i året) som i dag, vil finansiering etter Forskningsrådets foreslåtte modell bety at hver vitenskapelig artikkel koster 33 333 kroner, altså vesentlig høyere enn den gjennomsnittlige artikkelavgiften vi beregnet over (18 000 kroner). Beregnet etter fordeling av artikler på institusjoner som vist i tabell 3 over, vil dette bety en utgiftsfordeling som vist i tabell 4.

Artikkeltype	Snitt antall artikler per årgang	Totale kostnader	Finansiert av Forskningsrådet	Finansiert av UH-sektoren	Forfatterbetaling
Artikler fra konsortie-institusjoner	10,4	kr 346 667	kr 173 333	kr 173 333	kr 0
Artikler fra andre akademiske institusjoner	1,05	kr 35 000	kr 0	kr 0	kr 35 000
Artikler uten akademisk institusjonstilknytning	0,55	kr 18 333	kr 18 333	kr 0	kr 0
Totalt	12	kr 400 000	kr 191 666	kr 173 333	kr 35 000

Tabell 4: Utgiftsfordeling basert på Forskningsrådets foreslåtte finansieringsmodell med et tradisjonelt forlag som utgiver.

Støtte fra RAM og medlemsavgift er her ikke regnet inn, fordi det er en for usikker inntektskilde for tidsskriftet i en langsiktig og bærekraftig modell. Men man kan tenke seg at slik støtte går til å betale for artikler som ikke vil dekkes opp av Forskningsrådets foreslåtte modell, altså artiklene fra forfattere som tilhører institusjoner utenfor konsortiet – 35 000 kroner i snitt i året.

7.1.2 Alternativ 2: Publisere gjennom et profesjonelt OA-forlag.

Hvis dette alternativet blir aktuelt, er det viktig at tidsskriftet velger anerkjente aktører i markedet. Et profesjonelt OA-forlag er et kommersielt forlag med spesialkompetanse på OA. Vi har i utredningsarbeidet forhørt oss med flere forlag og anslår at en akseptabelt beløp for 192 sider (B5) med vitenskapelige artikler (det vil si 12 artikler på 16 sider) per årgang vil koste ca. 170 000 kroner. Dette beløpet skal også dekke opp kostnadene knyttet til det andre stoffet som publiseres. I tillegg kan det komme utgifter til redaksjonssekretær og språkvask samt medlemshåndtering. Medlemshåndtering er en foreningssak og kan holdes utenfor tidsskriftet. Redaksjonssekretær funksjonen vil bli redusert i og med at et profesjonelt OA-forlag vil håndtere hele prosessen til og med publisering innenfor samme system. Korrektur og språkvask kan beregnes til 50 000 kroner for fire nummer, mens abonnementsarbeidet og redaksjonssekretær er estimert til å koste 10 000 kroner per år. Totalt er utgiftene for 12 artikler beregnet til 230 000 kroner. Hver artikkel vil ha en kostnad på 19 166 kroner.

Artikkeltype	Snitt antall artikler per årgang	Totale kostnader	Finansiert av Forskningsrådet	Finansiert av UH-sektoren	Forfatter-betaling
Artikler fra konsortie-institusjoner	10,4	kr 199 333	kr 99 666	kr 99 666	kr 0
Artikler fra andre akademiske institusjoner	1,05	kr 20 125	kr 0	kr 0	kr 20 125
Artikler uten akademisk institusjons-tilknytning	0,55	kr 10 541	kr 10 541	kr 0	kr 0
Totalt	12	kr 230 000	kr 110 207	kr 99 666	kr 20 124

Tabell 5: Utgiftsfordeling basert på Forskningsrådets foreslåtte finansieringsmodell med et profesjonelt OA-forlag som utgiver

Dette alternativet virker dermed i utgangspunktet rimeligere enn estimatet fra det tradisjonelle forlaget og mer i tråd med hva Forskningsrådets foreslåtte økonomiske ramme vil kunne støtte. Men det er et alternativ som er tilpasset publiseringsavgift og viser ikke med tydelighet hvordan alt annet stoff i NMT skal finansieres. Mange av de profesjonelle OA-forlagene budsjetterer med en post for å dekke utgiftene for forfattere som ikke har tilgang på publiseringsfond eller lignende finansiering. Noe som i praksis betyr at utgiftene dekkes av de som betaler publiseringsavgift.

7.1.3 Alternativ 3: Publisere gjennom UH-bibliotek

Dette alternativet kan innebære å publisere ved hjelp av Open Journal Systems, et system som håndterer både selve publiseringen og de redaksjonelle prosessene. Redaksjonen i Norsk medietidsskrift bruker OJS allerede i dag, som et styrings- og automatiseringsverktøy for det redaksjonelle arbeidet, uten at selve publiseringsfunksjonen som ligger i OJS er tatt i bruk. Velger vi en løsning hvor Universitetsbibliotekene står for såkalt "hosting" og drifting av publiseringssystemet, vil vi måtte finansiere redaksjonssekretær, manusbearbeiding, layout og korrektur direkte i stedet for å gjøre det via en totalpakke fra et forlag. Denne måten å publisere på vil derfor være billigere, men man får muligens ikke (i hvert fall ikke per i dag) samme grad av enhetlighet og profesjonalitet i arbeidsprosessene. En OJS-basert løsning vil også gi en betydelig engangskostnad knyttet til etablering og oppstart. Medieforskerlaget har relativt god økonomi, med en betydelig kapitalreserve som kan brukes til å finansiere oppstartskostnader og uforutsette overgangsproblemer.

Hvis vi velger å publisere NMT ved hjelp av institusjonenes støtteordninger for publiserings kan kostnadene gjøres minimale. Selve systemet er gratis. Opplæring og hjelp til å sette opp et enkelt design og bruk av programmet er gratis. Hvis institusjonen godskriver timer for tidsskriftarbeid kan mye av redaksjonsarbeidet gjøres på i arbeidstiden. Mange tidsskrifter, som det medisinske tidsskriftet *Norsk Epidemiologi* drives på denne måten som en «enmannsdugnad» og finansieres av medlemsavgiften. Dette er et eksempel på et OA-tidsskrift som tilhører en forening (Norsk forening for epidemiologi) med trofaste medlemmer som fortsetter å betale medlemskontingenten på 400 kroner til tross for at tidsskriftet, som kommer ut to ganger årlig, er åpent tilgjengelig. Tidsskriftet blir utgitt gjennom Universitetsbiblioteket ved NTNU og utgiftene til driften er minimale, men redaktøren mottar noe lønn og funksjonen med redaksjonssekretær slik vi kjenner det fra NMT i dag, går ut.

Hvis NMT velger å publisere gjennom UH-institusjonene kan utgiftene bli 0 kroner til publisering. Hentes det inn ekstern hjelp til språkvask og korrektur beregner vi 50 000 kroner som i modellen med profesjonelt OA-forlag. I tillegg kan vi beregne 30 000 til layout, oppsetting av mal og teknisk support ut over den opplæringen institusjonene gir. Hvis institusjonene dekker kostnader til den daglige driften av tidsskriftet gjennom at de stiller med kontor og telefon for redaksjonen/redaktøren, og at redaktøren eller redaksjonssekretæren får uttelling for tidsskriftarbeid på timeregnskapet ved sine institusjoner vil utgiftene bli minimale. NMT kan per i dag søke om og motta Forskningsrådets støtte til OA-tidsskrifter og det vil dekke 50 prosent av kostnadene. Med NÅHST-modellen vil midlene gå til å dekke 50 prosent av utgiftene til artiklene fra konsortiet og artiklene fra forfattere uten akademisk institusjonstilknytning. Det vil si at kostnadene ved å publisere ved UH-institusjonene kan bli ca. 80 000 kroner. Hver artikkel vil ha en kostnad på 6666 kroner.

Artikkeltype	Snitt antall artikler per årgang	Totale kostnader	Finansiert av Forskningsrådet	Finansiert av UH-sektoren	Forfatterbetaling
Artikler fra konsortie-institusjoner	10,4	kr 69 333	kr 34 666	kr 34 666	kr 0
Artikler fra andre akademiske institusjoner	1,05	kr 7000	kr 0	kr 0	kr 7000
Artikler uten akademisk institusjons-tilknytning	0,55	kr 3666	kr 3666	kr 0	kr 0
Totalt	12	kr 80 000	kr 38 332	kr 34 666	kr 7000

Tabell 6: Utgiftsfordeling basert på Forskningsrådets foreslåtte finansieringsmodell med UH-institusjonene som utgiver.

Denne modellen er uten tvil den billigste og mest idealistiske, men spørsmålet er om den er realistisk i et lenger perspektiv. Mye av arbeidet vil falle på redaksjonen, og i anerkjente tidsskrifter regnes det inn en lønnskostnad for redaktøren (eller redaksjonssekretæren) i budsjettet. Det vil også komme på reisekostnader for redaktør og redaksjonsmedlemmene, samt andre redaksjonsutgifter knyttet til møtevirkomhet, kjøp av bilder og illustrasjoner, etc. Når disse beløpene summeres opp, stiger totalbeløpet for den enkelte artikkel betydelig.

7.1.4 Alternativ 4: Publisere ved hjelp av innkjøpte tjenester

Som et alternativ til den rene «dugnadsmodellen» kan tidsskriftet velge å kjøpe inn en totalpakke med tjenester fra aktører som tilbyr digitale tjenester. Redaksjonen kan få hjelp gjennom institusjonenes publiseringsstøtte til å etablere OJS (eller et annet system) og kjøpe inn hjelp til alle andre forlagsoppgaver slik at redaksjonen kan konsentrere seg om det faglige. Det vil gi en spesialtilpasset løsning med tjenester fra ulike aktører.

Med utgangspunkt i et estimat på en pakkeløsning fra kommersielle aktører har vi laget en modell som viser hva kostnadene kan bli ved å kjøpe inn alle tjenestene, også publiseringsverktøy, fra kommersielle aktører. Den ene aktøren leverer tjenester innenfor innhold på nettsider, teknisk support og språkvask. Den andre aktøren som bidrar i «pakken», leverer teknisk og grafisk arbeid. Denne løsningen kan bli svært kostbar, men gir stor frihet for både NMT og NML i forhold til å benytte andre plattformer og eksperimentere med alternative publiseringsformer. Hvis tidsskriftet ønsker å kjøpe inn tjenester fra profesjonelle aktører for å konsentrere seg om innholdet vil beregningen bli omtrent slik: Drift, vedlikehold og serverleie for 12 måneder: kr 33 000, Språkvask og korrektur for fire nummer og 12 vitenskapelige artikler per år kr 21 000. I tillegg kommer teknisk support i forbindelse med publisering og teknisk hjelp med fagfelleevaluering. Aktørene gjør en jobb med å tilpasse tidsskriftet til ulike publiseringsplattformer, samtidig som de gjør behovsanalyser for å tilpasse tidsskriftet til brukernes ønsker og behov. Til dette arbeidet beregner de seg rundt 390 000 kroner.

Ved å bruke en aktør som tilbyr digitale tjenester og tjenester på markedet kan tidsskriftet måtte dekke opp en kostnad på ca. 434.000 kroner. Kostnaden per artikkel blir 36 166.

Artikkeltype	Snitt antall artikler per årgang	Totale kostnader	Finansiert av forskningsrådet	Finansiert av UH-sektoren	Forfatterbetaling
Artikler fra konsortie-institusjoner	10,4	kr 376 147	kr 188 333	kr 188 073	kr 0
Artikler fra andre akademiske institusjoner	1,05	kr 37 975	kr 0	kr 0	kr 37 975
Artikler uten akademisk institusjonstilknytning	0,55	kr 19 877	kr 18 333	kr 0	kr 0
Totalt	12	kr 434 000	kr 206 938	kr 188 073	kr 37 975

Tabell 7: Utgiftsfordeling basert på Forskningsrådets foreslåtte finansieringsmodell ved innkjøp av profesjonell hjelp til publisering utenfor forlag.

Kostnadene ved denne modellen vil være størst det første året. Når maler og konsept er utviklet, vil beløpet til drift bli betydelig lavere.

7.1.5 Noen foreløpig vurderinger

Et problem med Forskningsrådets foreløpige forslag til finansieringsmodell for OA-tidsskrifter, er at den i liten grad tar hensyn til innhold i tidsskriftene utover de vitenskapelige artiklene. NMT har mye slikt innhold, og dette må dermed i praksis finansieres gjennom artikkelavgiften eller fra andre finansieringskilder. Som beregningene over viser, vil en fortsatt utgivelse på Universitetsforlaget eller en utgivelse gjennom UH-bibliotek med utstrakt kjøp av eksterne tjenester innebære totale utgifter som ikke alene kan dekkes opp innenfor modellens foreslåtte økonomiske ramme. Da vil NMT fortsatt være avhengig av finansiering fra RAM og via medlemsavgift til NML, eventuelt fra andre potensielle inntekstkilder. Kanskje kan det være et alternativ at Forskningsrådet opererer med en tredje sats for artikkelavgift knyttet til tidsskrifter av NMTs type, som har mye annet redaksjonelt stoff

Forskningsrådet vil sannsynligvis støtte tidsskriftet med den laveste satsen i forbindelse med dugnadsbaserte tidsskrift og bruk av OJS. Hvis tidsskriftet velger å gå ut på markedet for å hente inn tjenester fra kommersielle aktører som ikke er forlag er det mer usikkert hvilken sats de vil baserer støtten på. Det vil være en rimeligere løsning å publisere gjennom institusjonene ved hjelp av OJS og kun kjøpe tjenester til for eksempel layout eller språkvask, men når det skal velges publiseringsløsning og finansieringsmodell er det viktig å være oppmerksom på kostnadene ved språkvask, korrektur, konsulenttjenester knyttet til layout, og annet arbeid som ikke redaksjonen eller redaksjonssekretæren kan gjøre på dugnad. Det gjelder også utgifter til oppdatering av publiseringssystem/verktøy.

Forlagene, både tradisjonelle og profesjonelle OA-forlag, tilbyr etablerte rutiner i forhold til publisering. Man kan tenke seg at det er lettere å rekruttere redaksjonsmedlemmer når profesjonelle

tar hånd om det tekniske knyttet til publiseringen og redaksjonen kan konsentrere seg om det faglige. Blant medlemmene i NML er det mange kompetente personer når det kommer til bruk av digitale publiseringsverktøy, men det kan kanskje ikke være en forutsetning for å være med i redaksjonen.

Ved å velge en løsning som baserer seg på innkjøp av tjenester fra kommersielle aktører står redaksjonen og NML friere til å etablere en tettere forbindelse mellom foreningen og tidsskriftet ved å tenke ut over det tradisjonelle tidsskriftformatet slik vi kjenner det fra papirtidsskriftene og som forlagene i stor grad viderefører. Men en slik løsning vil kreve en omfattende omstilling både i NML og NMT.

8 Alternative modeller

Forskningsrådets forslag til NÅHST-modell har likhetstrekk med Gunnar Sivertsens foreslåtte modell som også ser for seg at Forskningsrådet og institusjonene bidrar, etter en fordeling basert på andel publiserte artikler, med hver sin halvdel og slik betaler for at alle skal få fri tilgang på nettet for alle tidsskrifter som Forskningsrådet vil støtte. Det skal være Forskningsrådets publiseringsutvalg som avgjør hvilke tidsskrifter som skal med i ordningen. I tillegg til fagfellevurdering av kvalitet benyttes statistikk for refusjon og nedlasting til å måle behovet for det enkelte tidsskrift. Den enkelte institusjons andel av finansieringen knyttes til andelen av artikler i tidsskriftene, men dette skal betales over bibliotekbudsjettene for å sikre brukersynspunktet. Eventuelle tilleggsutgifter til trykte utgaver må dekkes av tredjepart eller gjennom abonnement. Etter hans beregninger vil ikke det koste stort mer enn tidsskriftene allerede koster forskningen i institusjonsabonnement og subsidier. Han argumenterer med at det er relativt få tidsskrifter som publiserer en stor del av de vitenskapelige artiklene fra HumSam. Disse publiseres i viktige faglige fora med tradisjonelt mye samfunnskontakt. Derfor er det viktig at disse viktige foraene ikke øses opp i enkeltartikler eller slås sammen til et stortidsskrift. De faglige foraene som tidsskriftene representerer drives i stor grad av fagmiljøene og forskningsinstitusjonene selv, på en slik måte at profesjonell støtte fra forlagstjenester kan være nødvendig.¹⁷

8.1 Videreføring av dagens modell

Et annet alternativ er at dagens finansieringsmodell for OA-tidsskrifter videreføres kombinert med forfatterbetaling via publiseringsfond. Dagens ordning innebærer at Forskningsrådet finansierer 50 prosent av tidsskriftets utgifter. Basert på gjennomgangen over av hvilke institusjoner artiklene publisert i NMT de siste fem årgangene kommer fra (se 7.1 over), viser det seg at 32 av 60 artikler, altså omtrent halvparten, kommer fra institusjoner som har etablert publiseringsfond (se 4.4 over). Det er foreløpig svært uklart hvor stor artikkelavgift de ulike publiseringsfondene kan finansiere. Det eneste konkrete vi har funnet er NTNUs begrensning på inntil 20 000 kroner per forsker per år. Hvis vi tar utgangspunkt i at omtrent hele denne summen brukes på å publisere en artikkel i NMT, og at de andre publiseringsfondene operer med samme sum, kan en finansieringsmodell se ut omtrent som i tabell 8.

¹⁷ Gunnar Sivertsen presenterte sin modell for utvalget 14.mai i år.

Artikkeltype	Kostnad per artikkel	Snitt antall artikler per årgang	Finansiert av forskningsrådet	Finansiert av publiseringsfond	Totale kostnader per årgang
Artikler fra institusjon med publiseringsfond	Kr 21 000	6,4	kr 8400	kr 126 000	Kr 134 400
Artikler fra andre institusjoner	Kr 21 000	5,6	kr 117600	kr 0	Kr 117 600
Totalt		12	kr 126 000	kr 126 000	kr 256 000

Tabell 8: Finansieringsmodell basert på eksisterende ordning og publiseringsfond

Denne modellen tar utgangspunkt i at snittkostnad per vitenskapelig er 21 000 kroner og at forskningsrådet fullfinansierer alle artikler som ikke kan finansieres av publiseringsfond. Da blir andelen som publiseringsfondene finansierer så vidt under 20 000 kroner per artikkel, nærmere bestemt 19 688 kroner.

Hvor realistisk en slik modell er, avhenger fullstendig av hvordan publiseringsfondene utvikler seg. Per i dag er dette høyst usikkert. Men dersom beregningene i tabell 8 viser seg å være realistiske, må det uansett andre finansieringskilder til om Universitetsforlaget skal fortsette å være utgiver (se 7.1.1 over), eller om UH-bibliotek skal være utgiver kombinert med utstrakt kjøp av eksterne tjenester (se 7.1.4 over)

Når stadig flere av UH-institusjonene etablerer publiseringsfond er det ment som tiltak for å stimulerer til å publisere i OA-tidsskrift. Det betyr at også innenfor HumSam vil det bli mer vanlig å søke om penger for å publisere. Sett i lys av denne utviklingen kan det være aktuelt å vurdere forfatterbetaling for NMT, men i denne omgang er ikke det en modell utvalget ønsker å støtte, fordi usikkerheten er for stor.

8.2 Modeller uten støtte fra Forskningsrådet

Det er vanskelig å se for seg en bærekraftig modell helt uten finansiering fra Forskningsrådet. NMT har en liten økonomi, og i likhet med de fleste norske og nordiske HumSam-tidsskrifter ligger det ikke et kommersielt potensial i tidsskriftet. En rekke norske tidsskrifter innenfor STM publiserer uten støtte fra Forskningsrådet, men da har de gjerne en interesseorganisasjon eller institusjon i ryggen. NMT og NML har per i dag ingen slik pengesterk institusjon eller folkerik organisasjon å støtte seg på. Hvis NMT skal finansieres uten støtte fra Forskningsrådet må det skje gjennom «dugnadsmodellen», med minimale utgifter og publisering gjennom UH-institusjonene. Man kan tenke seg at de største mediefaglige institusjonene går inn med garantier om å støtte, eller at UH-institusjonenes publiseringsfond utvikles på en slik måte at de i praksis fungerer som en slik garanti. Men slik disse publiseringsfondene er per i dag, er det urealistisk å tro at de kan finansiere noe annet enn lavest mulig beregnet artikkelavgift i det vi kalte «dugnadsmodellen» over (se 7.1.3.), altså ca. 6000-7000 kroner per artikkel.

Utvalget har ikke gjort en grundig utredning av en finansieringsmodell som er basert på reklame eller annonsefinansiering da vi anser en slik modell som lite realistisk for NMT. Det går an å tenke seg at mediebedrifter og andre vil annonsere i tidsskriftet, men det vil være en høyst usikker inntektskilde. Uansett vil en reklamefinansiering resultere i en usikker økonomisk situasjon. Det vil også kreve ekstra redaksjonelle ressurser for å innhente slike inntekter. Et annet aspekt er at sponsorene kan sette redaksjonelle krav til faglig profil. Det er ikke ønskelig. Hvis tidsskriftet baseres på inntekter fra sponsorer kan det komme i konflikt med enkelte av institusjonsbibliotekenes retningslinjer for å publisere OA på deres server. NTNU er en av de institusjonene som ikke tillater økonomi i tidsskriftet ut over publiseringsstøtte.

9 Vurderinger

Forskningsrådets modell er i prinsippet en forfatterbetalingsmodell, men forskjellen fra den mest kjente forfatterbetalingsmodellen er at NÅHST-modellen ikke er basert på individuell forfatterbetaling. Er forfatterens institusjon med i konsortiet så er det fritt frem å publisere.

En negativ effekt av denne modellen kan bli at forfatterne som ikke er en del av konsortiet, eller er del av fagmiljøer som ikke ser seg tjent med å bidra til konsortiet, kan oppleve at institusjonene legger et ekstra press på sine forskere om heller å publisere i anerkjente internasjonale tidsskrifter. Dette er tidsskrifter som gir god uttelling og bidrar til både prestisje og publikasjonspoeng for institusjonen samtidig som institusjonene sparer penger ved ikke å gå inn med midler i et konsortium. Her er det forskjeller på institusjonene. Noen har innlagt FoU, men andre steder må man søke hvert år og grunnlaget for tildeling kan være knyttet til at det publiseres i nivå 2-tidsskrifter. Siden U&H-sektoren står for hele 87 prosent av artiklene i NMT, vil det være stor sannsynlighet for at de aller fleste artiklene som blir sendt inn til NMT, vil falle inn under konsortiemodellen. Det går også an å tenke seg at den samme mekanismen vil gjelde for konsortieinstitusjonene i og med at utgiftene til konsortiet er knyttet til antall publiserte artikler. Forskere kan i verste fall bli oppfordret til å publisere i andre tidsskrifter.

Utvalget har ikke gjort noen beregning på hvor artiklene som blir refusert kommer fra, men vi anser det som svært sannsynlig at en større andel av de refuserte artiklene kommer fra institusjoner og forfattere utenfor U&H-sektoren. En konsekvens kan dermed bli at tilfanget av artikler til tidsskriftet vil bli redusert som en følge av Forskningsrådets foreslåtte finansieringsmodell, noe som igjen kan ha konsekvenser for refusjonsprosenten, som i dag ligger på 50 prosent. Det vil derfor være en klar fordel for NMT om det kan etableres en ordning som forhindrer en slik reduksjon i artikkeltilfanget. Eventuelle RAM-midler og fortsatt overføringer av medlemsavgiftsmidler fra NML til NMT kan brukes til å dekke publiseringsavgiften for artikler fra institusjoner som ikke er en del av konsortiet, men dette er usikre inntektskilder.

Arbeidet med utredningen har vist at Universitetsforlaget og Idunn-basen som digital publiseringsplattform er en av flere alternative løsninger hvis NMT skal gå over til digital publisering og OA. Til tross for at NMT publiserer på norsk kan en tilpasset OA-løsning være mer attraktiv og nå ut til flere aktuelle lesere også utenfor academia. Hvis tidsskriftet velger å publisere OA ved hjelp av U&H-bibliotekenes OA-initiativ kreves det stor dugnadsinnsats av styret og redaksjonen. Stipendiater kan sikkert få godskrevet timer til tidsskriftarbeid, men det er fremdeles mer tilfeldig om U&H-miljøene er villig til å gi fast ansatte timer til slikt arbeid. Publiseringsstøtten fra Forskningsrådet,

eventuelle RAM-midler og redusert medlemsavgift, vil også måtte gå til å lønne en redaksjonssekretær. En slik løsning krever stor grad av dugnadsarbeid og kan føre til at tidsskriftet i realiteten blir et «enkeltmannsforetak». Løsningen er helt klar den rimeligste rent økonomisk, men svært mye av de oppgavene som før har tilfalt forlaget må redaksjonen nå gjøre selv.

På grunn av myndighetenes sterke satsning på OA kan det se ut som at en løsning med publisering gjennom et profesjonelt OA-forlag er et godt alternativ. En slik løsning kan være avhengig av forfatterbetaling/publiseringsavgift på sikt, men med NÅHST-modellen blir det i liten grad individuell forfatterbetaling. Forfatterbetaling er en uvant finansieringsmodell innenfor HumSam-publisering, men med etableringen av publiseringsfond på de fleste største utdanningsinstitusjonene legges forholdene til rette for at også NMT kan publiseres med inntekter fra publiseringsavgift. De kommersielle OA-forlagene vi har vært i kontakt med, mener at ordningen med publiseringsfond er etablert nok til at det kan være en aktuell finansieringsmodell for NMT fra 2017. Prinsipielt ønsker utvalget å gå inn for en løsning som ikke innebærer forfatteravgift som eneste løsning.

Universitetsforlaget er det mest kostbare alternativet, om vi ser bort fra stort grad av kjøp av eksterne tjenester kombinert med U&H-bibliotek som utgiver (se 7.1.4 over). Men Universitetsforlaget tilbyr en totalpakke av forlagstjenester med kvalitet i alle ledd. Universitetsforlaget har ikke infrastruktur som er spesialtilpasset OA-tidsskrifter per i dag, men vil være med på utviklingen. Universitetsforlaget kan ikke konkurrere med universitetsbibliotekenes OA-initiativ når det gjelder kostnader, men kan konkurrere på forlagskunnskap og kvalitet på forlagstjenestene. Ved å benytte et forlag får redaksjonen anledning til å konsentrere seg om det faglige knyttet til tidsskriftproduksjonen. Et profesjonelt forlag som Universitetsforlaget er også en sentral aktør i utviklingen av politikken for fagtidsskrifter i Norge. Gjennom å være knyttet til et profesjonelt forlag, enten et tradisjonelt forlag, eller et rent OA-forlag kan NML og NMT bidra til å påvirke utviklingen av vitenskapelig publisering i tidsskrifter generelt og formidling av norsk forskning på norsk spesielt. Utvalget vurderer med utgangspunkt i dette at publisering gjennom et profesjonelt forlag vil være den beste løsningen for NMT.

Overgangen til OA har for mange tidsskrifter ført til økt nedlastning samtidig som det har blitt en negativ abonnementsutvikling. Noen foreninger er tettere knyttet sammen enn det Norsk medieforskerlag kan synes å være. Medieforskere er en bredt sammensatt gruppe og kan slik ikke sammenlignes med en del andre foreningstidsskrifter som for eksempel *Tidsskrift for den norske lægeforening*, som omtrent alle leger i Norge abonnerer på.

I følge NIFU-rapporten om forskningsformidling i danske tidsskrifter mister foreningstidsskrifter medlemmer ved overgang til åpen publisering (særlig innenfor HumSam). Det samme bekrefter Caroline Sutton i OA-forlaget CoAction Publishing. For å beholde medlemmene må styret og tidsskriftet vurdere alternative måter å organisere laget på. Dette kan gjøres gjennom medlemsfordeler og økt kontakt med medlemmene. Det kan for eksempel bygges opp en felles webside for laget og tidsskriftet. Å arrangere flere faglige seminarer og møter samt styrking av det nordiske medieforskerfellesskapet kan også være oppgaver for Norsk medieforskerlag i fremtiden.

Med utgangspunkt i utvalgets spørreundersøkelse er det grunn til å være optimistisk med tanke på lagets fremtid da 60 prosent av medlemmene svarer at det er svært sannsynlig at de fortsetter å være medlem selv om tidsskriftet blir et OA-tidsskrift. Foreningslojaliteten ser ut til å være lavere

blant de yngre medlemmene, og på lang sikt er det derfor grunn til å frykte for medlemstilstrømningen dersom ikke foreningen aktivt endrer sin rolle.

Forskningsrådet ser for seg at CRISTin skal ta seg av all beregning ved innføring av NÅHST-modellen og forhandle fram realistiske artikkelavgiftsatser med aktuelle tidsskrift eller forlag og fastsetter disse. Støtten bygger i dag på faste satser for redaksjonelle og grafiske kostnader. Det er viktig at det også ved ren digital publisering blir tatt høyde for at kvalitet og profesjonalitet på design, språkvask og korrektur medfører løpende utgifter for tidsskriftet. Det er grunn til å anta at siden gjennomføringen av denne modellen vil kreve prosesser som involverer U&H-sektoren kan det ta tid før denne finansieringsmodellen trer i kraft. Det er også usikkerhet knyttet til om de største institusjonene vil stille seg positiv til denne modellen.

Utfordringene for NMT og NML framover vil være å sikre at vi fortsatt kan ha et godt vitenskapelig tidsskrift som er en fellesarena for fagutveksling og fagdebatt for medieforskere på tvers av spesialområde. NMT er et relativt lite tidsskrift med en liten økonomi. Det er avhengig av støtte, og støtten fra Forskningsrådet vil også i framtiden være helt avgjørende.

10 Forslag

Basert på skisseringen av de ulike alternativene i kapittel 7 og 8 over, samt vurderingene i kapittel 9, mener utvalget at det til tross for alle usikkerhetsmomenter knyttet til finansiering og NMLs framtid er godt grunnlag for at NMT fra og med 2015 kan utgis som et rent digitalt OA-tidsskrift. Utvalget mener også at den beste løsningen for NMT og NML er at tidsskriftet utgis av et profesjonelt forlag ved en overgang til OA. Det er foreløpig så mange usikkerhetsmomenter knyttet til Forskningsrådets framtidige støtteordning og framtiden for NML ved en overgang til OA, at ytterligere usikkerhet ved å basere tidsskriftet på stor grad av dugnadsinnsats (UH-bibliotek som utgiver) eller stor engangsutgift og mye utrednings- og tilpasningsarbeid (UH-bibliotek som utgifter og kjøp av eksterne tjenester) ikke er å foretrekke.

Valget mellom fortsatt å være en del av Universitetsforlagets tidsskriftportefølje eller å utgis av et kommersielt OA-forlag er imidlertid vanskelig å ta stilling til. Dette valget vil avhenge av hvordan Universitetsforlaget utvikler sin OA-strategi, hvordan Forskningsrådets finansieringsmodell blir seende ut, og hvordan institusjonenes publiseringsfond utvikler seg.

Utvalget går derfor inn for følgende forslag:

1. Forutsatt at NFR og U&H-sektoren kommer fram til en finansieringsmodell som sikrer at 'personlig forfatterbetaling' unngås, skal Norsk medietidsskrift fra og med nummer 1 2015 utgis som et digitalt OA-tidsskrift (Gull OA) på et profesjonelt forlag.
2. Styret i NML og redaksjonen i NMT får fullmakt til å forhandle med ulike forlag og jobbe videre med hvordan tidsskriftet skal utformes og som et digitalt OA-tidsskrift.
3. Styret i NML utreder nærmere framtiden for NML når abonnement på NMT faller bort som et medlemsgode.

11 Takk

Takk til alle redaktørene/ redaksjonssekretærene som har svart på henvendelser om tidsskriftet og erfaringer med OA.

Takk til informantene rundt tekniske, økonomiske og politiske forhold knyttet til digital publisering og OA: Randi Tyse Eriksen, OA ansvarlig NTNU, Gunnar Sivertsen, forsker NIFU, Yngve Troye Nordkvelle, redaktør i Uniped, Caroline Sutton og Anne Bindeslev i CoAction Publishing, Jan Erik Frantsovåg, Universitetsbiblioteket i Tromsø, Vidar Røeggen, Universitets- og høyskolerådet, Herman Strøm, UiO, Stine Liv Johansen, SMID, Eli Cook Hope, Universitetsforlaget.

Takk til Norsk medieforskerlag og Norges forskningsråd for å ha finansiert arbeidet med utredningen.

Juli, 2013

Steen Steensen
Utvalgsleder

Guri Hanem
Utvalgssekretær

Paul Bjerke

Brita Ytre-Arne

Terje Colbjørnsen

Lin Prøitz